

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filosofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Iveta Divišová

Nastavení energetické politiky České republiky v kontextu cílů a fungování evropské
energetické politiky

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Markéta Šustková, PhD.

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 27. 4. 2016

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Markétě Šustkové, PhD. za veškerou poskytnutou pomoc a cenné rady, kterými doprovázela psaní mé práce.

Obsah

Úvod.....	5
1. EP EU: Na cestě k politice „společné“?	8
1.1 Vnitřní energetický trh	10
1.2 Environmentální dimenze energetické politiky.....	15
1.3 Vnější iniciativy a směřování energetické politiky	18
2. ČR jako aktér unijní energetické politiky	23
2.1 Charakteristika české energetické politiky před vstupem do EU	24
2.2 Třetí liberalizační balíček	26
2.3 Klimaticko-energetický balíček do roku 2030	29
2.4 Projekt Nabucco	31
3. Reflexe unijní energetické politiky ve Státní energetické koncepci České republiky.....	33
3.1 Konkurenceschopnost.....	34
3.2 Udržitelný rozvoj	36
3.3 Diverzifikace energetických zdrojů a dodavatelů	38
Závěr	40
Seznam pramenů a použité literatury	45
Abstrakt.....	51

Úvod

Energetická politika je obecně považována za mimořádně neobvyklý sektor unijní politiky. Potřeba spolupráce na nadnárodní úrovni byla evropskými státy diskutována již v samotných počátcích evropské integrace. Vytvořit společnou energetickou politiku se však doposud nepodařilo. Důvodem obtíží spojených se snahou o definování společné evropské energetické politiky jsou zejména odlišné zájmy národních politik členských států, které se liší svou historickou zkušeností, vnitropolitickou situací či důrazem na ochranu životního prostředí.

Tato práce se zabývá nastavením a směřováním energetické politiky v kontextu jejího vývoje v období posledních dvaceti let a její kompatibilitou se zájmy a nastavením energetické politiky České republiky, která bude sledována od počátků členství České republiky v Evropské Unii. Od přijetí Lisabonské smlouvy se energetická politika na úrovni Evropské unie těší stále větší pozornosti. Vývoj této politiky probíhá prostřednictvím jejích vazeb na vnitřní trh a vnější politiku a environmentální politiku Evropské unie, vyvolaných silícími riziky spojenými se změnou klimatu a bezpečností energetických dodávek. Evropská unie na tyto výzvy reaguje kombinací dlouhodobých cílů pro podporu bezpečné, konkurenceschopné a udržitelné energie. Energetická politika Evropské unie je proto v této práci zkoumána v dimenzi vnitřního trhu, environmentální dimenzi a oblasti vnějších vztahů s energetickými dodavateli.

Primárním cílem práce této případové studie je analýza nastavení a směřování energetické politiky Evropské Unie a její kompatibility se zájmy a nastavením energetické politiky České republiky. Sekundárním cílem je objasnit vývojovou linii problematiky a na jejím základě identifikovat zásadní mezníky. K naplnění těchto cílů bude hledána odpověď na následující výzkumné otázky - Jaký je charakter a směřování Evropské energetické politiky a jaké jsou perspektivy a limity jejího fungování? Do jaké míry nastavení energetické politiky České republiky a její zájmy reflektují nastavení a směřování energetické politiky Evropské Unie a v čem spočívají hlavní rozdíly obou politik? Za účelem zodpovězení otázek bude využita analytická a deskriptivní metoda a také metoda interpretace textu. Deskripce bude využita k uvedení do zkoumané oblasti tak, aby bylo následně možné danou problematiku dle

definovaných cílů analyzovat a vyvodit potřebný závěr. V poslední části práce bude využito také komparace.

Práce je členěna do tří kapitol. První kapitola práce zkoumá vývoj energetické politiky EU, zejména v kontextu přijatých iniciativ Evropské komise jako hlavní instituce podporující koordinaci energetické politiky Evropské unie. Zkoumány budou zejména tři dimenze, jež Evropská unie vyvíjí za účelem zajištění energetické bezpečnosti - oblast jednotného energetického trhu, environmentální dimenzi a vnější energetickou politiku Evropské unie. Zvláštní pozornost pak bude věnována současným změnám na mezinárodním energetickém trhu, v reakci na něž byl přijat projekt Energetické unie. Po nastínění cílů a soudobého vývoje energetické politiky Evropské unie bude možné přikročit k druhé kapitole práce, zabývající se energetickou politikou České republiky a její kompatibilitou s energetickou politikou Evropské unie. Pozornost bude věnována zejména postoji ČR k třetímu liberalizačnímu balíčku, klimaticko-energetickým cílům pro rok 2030 a unijním snahám o diverzifikaci energetických zdrojů a dodavatelů. Ve třetí kapitole pak práce analyzuje dva dokumenty, které mají pro českou energetickou politiku strategický význam. Jedná se o Státní energetickou koncepci (SEK) 2004 a SEK 2015. Na základě komparace těchto dvou dokumentů bude sledován růst vlivu evropské energetické politiky v české energetice.

Za jeden z nejvýznamnějších zdrojů lze považovat především knihu Ali M. El-Agraa *The European Union Economics and Policies* (2011), která poskytla velmi cenné informace z hlediska vývoje vnitřního energetického trhu Evropské unie. V případě klimatické politiky lze považovat za cenný zdroj knihu od Anthony Giddens *The Politics of Climate Change* (2009). Podrobný náhled do vnější dimenze evropské energetické politiky zahrnuje editovaná publikace *The EU-Russia Energy Dialogue* (2008) a také dílo Sanama Salema Haghghi *Energy Security: The External Legal Relations of the European Union with Major Oil- and Gas-Supplying Countries* (2007). Nicméně většina zmíněných autorů zkoumá energetickou politiku z hlediska jejich konkrétních rozměrů. V současné době tedy schází literatura, která by tuto problematiku pojímala více komplexněji a zkoumala návaznost a vzájemné vztahy jednotlivých politik evropské energetické politiky. Výjimkou tvoří publikace Richarda Youngse, které právě v případě vnější energetické politiky tento náhled poskytují. Práce využila zejména díla *Energy Security. Europe's New Foreign Policy Challenge* (2009) a dalších odborných článků publikovaných think tankem Carnegie Europe. Účelu první kapitoly také napomohla publikace *From the European Energy Community to the Energy Union*

(2014) think-tanku Notre Europe, která poskytla cenné zhodnocení dosavadních snah o sjednocení evropské energetické politiky v kontextu nového projektu Energetické unie. Práce využila také odborné články periodika *Journal of Common Market Studies*. Zde lze za nejvýznamnější zdroj považovat článek Pera Ova Eikalanda „The Third International Energy Market Package: New Power Relations among Member States, EU Institutions and Non-state Actors?” (2011). Legislativní dokumenty energetické spolupráce Evropské unie poskytovaly webové stránky Evropské komise a také databáze dokumentů eur-lex. Z hlediska analýzy české energetické politiky lze považovat za nejvýznamnější zdroj knihu Petra Binhacka *Energetická bezpečnost ČR a budoucnost energetické politiky EU* (2012), která poskytuje velmi podrobný náhled na přístup České republiky k jednotlivým dimenzím evropské energetické politiky, a také publikace Matúše Mišíka *Energetická politika v rozšířenéj Európskej únii: Roly a preferencie Českej republiky, Poľska a Slovenska* (2013), která zkoumá změny v energetice států Visegradské čtyřky na úrovni Evropské unie. Pro účel druhé kapitoly je využito také analýzy vládních dokumentů a pozornost je věnována také rozhovorům a projevům nejvyšších vládních představitelů České republiky. I přesto, že v současné době vznikají absolventské práce zabývající se specifiky energetických politik jednotlivých členských států Evropské unie, stále schází práce zkoumající dané politiky z více komplexního pohledu, zahrnujícího jednotlivé dimenze evropské energetické politiky.

1. EP EU: Na cestě k politice „společné“?

Od padesátých let, kdy byly první pravomoci nad energetikou přiděleny Evropskému sdružení uhlí a oceli, lze v Evropě pozorovat postupující trend snižování státních intervencí do sektoru energetiky. Výrazným signálem, který tento proces urychlil, se stala ropná krize v roce 1970, která v Evropě vyvolala obavy ohledně bezpečnosti energetických dodávek či trvalé udržitelnosti energetických mixů členských států Evropského společenství. Za vyvrcholení tohoto trendu lze považovat přijetí Lisabonské smlouvy, která nově zařadila energetiku mezi tzv. sdílené pravomoci. Avšak navzdory skutečnosti, že pozornost politických činitelů vůči otázkám týkajících se energetiky se od této doby výrazně zvýšila a o benefitech společné energetické politiky v podobě vnitřního energetického trhu či společného postoje vůči změnám klimatu panuje na půdě Evropské Unie všeobecný konsensus, členské státy se jejímu zavedení očividně stále brání (El-Agraa 2011: 257–260).

Energetika byla vždy výhradním působištěm členských států. Po přijetí Jednotného evropského aktu v roce 1986 se však některé oblasti energetiky začaly koordinovat na komunitární úrovni. Vývoj evropské energetické politiky získává v této době zcela nový směr, zapříčiněný tlakem na liberalizaci vnitřního trhu tehdejšího Evropského společenství, který byl vyvíjen zejména ze strany Evropské komise, jež byla hlavním proponentem funkčního trhu (Matlary 1997: 17). Liberalizace energetického sektoru se však vzhledem k postavení národních energetických společností stal poměrně problematickým a i to byl jeden z důvodů, proč byl energetický sektor z Jednotného evropského aktu vyňat. Proces budování společného energetického trhu započal až v roce 1988 a to prostřednictvím směrnic orientovaných na liberalizaci dodávek elektřiny a zemního plynu. V návaznosti na vnitřní trh a nepřímou právní bázi na komunitární úrovni postupně vznikala energetická legislativa, zaměřená na liberalizaci vnitřního trhu, energetickou účinnost či obnovitelné zdroje (Černoch, Zapletalová 2014: 38).

Určitým vyvrcholením dlouholetých snah o začlenění energetiky do primárního práva Evropské unie se mělo stát zařazení energetické kapitoly do Lisabonské smlouvy. Ta začleňuje energetiku do sdílených pravomocí Evropské Unie a vyhrazují jí Hlavu XXI. Hlavním cílem se nově stává zabezpečení trhu v oblasti energetiky, zabezpečení energetických dodávek a zlepšení energetické efektivity, rozvoj obnovitelných zdrojů a podpora propojení energetických sítí. Za účelem zabezpečení energetických dodávek

pak Smlouva nově mezi členskými státy zavádí tzv. duch solidarity. V souladu s požadavky členských států však princip solidarity nijak nemění právo členských států k určení vlastního složení energetického mixu. Pokud by se navíc jednalo o otázky týkající se fiskální politiky, je vyžadováno jednomyslné rozhodnutí Rady po konzultaci s Evropským parlamentem (Evropská komise 2007: 134).

Zmíněné symbolické vytvoření vlastní kapitoly energetické politiky a její zařazení mezi sdílené pravomoci však fakticky nepředstavuje výraznou změnu způsobu, jakým upravovalo právo energetiku EU ještě před přijetím Lisabonské smlouvy, kdy veškeré pravomoci vyplývaly z článku 308 Smlouvy o Evropské unii, který Evropskou unii opravňoval zasahovat do oblastí, které sice nebyly specificky definovány, nicméně u nich vyvstala potřeba jednání na unijní úrovni. Vzhledem k obecnosti vymezení daných cílů je však značně nejasné, do jaké míry pro Evropskou unii přináší Hlava XXI nové pravomoci. Začlenění energetiky mezi sdílené pravomoci tak spíše potvrzuje dosavadní právní vymezení energetiky na úrovni EU. Za výrazně nový prvek Lisabonské smlouvy lze považovat pouze požadavek solidarity mezi členskými státy, který je výsledkem polských snah o zavedení mechanismu pro pomoc členským státům postiženým přerušáním energetických dodávek. Avšak vzhledem k různosti energetických zájmů členských zemí Evropské unie a jejich neschopnosti rychlé reakce na případnou hrozbu je jeho využití nepravděpodobné (Černocho, Zapletalová 2014: 30–32).

S počátkem nového tisíciletí, se však do popředí se dostává především snaha zabezpečení energetických dodávek. Úbytek nalezišť s nízkými náklady na těžbu ropy spolu se zvyšující se světovou spotřebou ropy a zemního plynu, zapříčiněnou růstem nových asijských ekonomik, totiž energetické dodávky výrazně komplikují a jejich cena nepřetržitě roste. S ohledem na tyto události zájem o evropskou energetickou politiku ze strany členských států roste a nutnost jejího vytvoření se stává významnou agendou Evropské unie (Černocho, Zapletalová 2014: 37). S přihlédnutím k již zmíněné skutečnosti, že většina agendy energetické politiky je řešena nástroji jiných politik, je cílem následujících podkapitol analýza nastavení evropské energetické politiky z hlediska fungování jejích tří dimenzí – společného trhu s energiemi, napojení energetiky na otázky týkající se životního prostředí a boje proti změně klimatu a vnějších vztahů s energetickými dodavateli.

1.1 Vnitřní energetický trh

Liberalizaci vnitřního trhu s energiemi lze považovat za přední cíl energetické politiky Evropské unie a vytvoření fungujícího vnitřního trhu s energií by znamenalo výrazný posun k její institucionalizaci. Fungující vnitřní trh s energií je Evropskou komisí považován za nezbytný předpoklad pro zabezpečení a udržitelnost energetických dodávek. Jak bylo zřejmé při plynové krizi v roce 2009, i přesto, že Evropa nedostatkem energetických dodávek netrpí, problémem je neschopnost plynulých toků energií tam, kde je jí potřeba. Liberalizovaný trh by podle Evropské komise značně usnadnil přeshraniční spolupráci mezi členskými státy a zajistil lepší využitelnost energií v rámci Evropy. Pro občany Evropské unie by se navíc výrazně zvětšila možnost výběru mezi jednotlivými energetickými společnostmi s mnohem příznivějšími cenami. S procesem budování společného energetického trhu je však spojeno mnoho obtíží. Důvod lze nalézt ve významu energetiky jako klíčového prvku fungujícího trhu a strategické součásti národních ekonomik. Náročnost výroby a způsobu distribuce elektřiny a zemního plynu navíc vyžaduje značnou míru centralizace a do jisté míry tak přispívá ke vzniku velkých horizontálně a vertikálně organizovaných společností, jejichž funkce je zpravidla pod kontrolou státu (Tichý 2011: 141–142).

V minulosti se energetický sektor vyznačoval těsným napojením průmyslu na stát, který tak do energetického trhu přímo zasahoval. Prioritami tohoto systému bylo zabezpečení dodávek a stabilita. Přeshraniční konkurence byla redukována. Výstavba i následný provoz energetických sítí byl organizován a regulován státem a systém se vyznačoval velkým množstvím vertikálně integrovaných společností. Model nastavení evropského energetického trhu, Evropskou komisí prosazovaný od osmdesátých let, se oproti tomu značně liší. S vymezením pravidel energetického trhu se pravomoci státu omezují a jeho funkce by měla spočívat v pouhém dozoru nad funkcí daného trhu. Mezi priority tohoto systému patří zejména umožnění maximální míry konkurence a přístupu nových společností a investic. Ceny a smluvní vazby mezi společnostmi by měly být ponechány „volné ruce trhu“ a dohled nad kontrolou využívání vybudovaných sítí svěřeny dostatečně silnému kontrolnímu orgánu (Černocho, Zapletalová 2014: 61).

Proces vedoucí k dosažení tohoto modelu byl poměrně táhlý a liberalizace v oblasti plynárenství a elektřiny doposud není kompletní. Za možnou příčinu lze považovat přesvědčení některých politických činitelů, že větší konkurence ohrožuje dlouhodobé investiční perspektivy národních států. Komise naproti tomu považuje

liberalizaci vnitřního trhu s energií je se zabezpečením energetických dodávek nejenom v souladu, ale do budoucna také předpokládá, že energetickou bezpečnost Evropské unie dokonce posílí. Ve svých návrzích v roce 1988 Komise deklarovala, že vnitřní trh s energií posílí bezpečnost dodávek tím, že umožní větší propojení a zvýší dostupnost nouzových zdrojů v případě krize. Rovněž zdůraznila, že odstranění překážek pro liberalizaci vnitřního trhu s energií rovněž zajistí efektivnější využívání energetických zdrojů a sníží závislost na vnějších zdrojích energie. Dlouhodobými smlouvami s energetickými dodavateli totiž dle Komise národní státy riskují oslabení procesu formování jednotného trhu s energií, a je proto třeba vytvořit široký rámec kritérií pro sladění energetické bezpečnosti zásobování s konkurencí a pravidly vnitřního trhu¹ (Evropská komise 1990: 4–5).

I přesto, že z Jednotného evropského aktu, přijatého v roce 1988, byla energetika vynechána, jeho součástí byl dokument, ve kterém Evropská komise definovala aktuální stav vnitřního trhu s energiemi a hlavní cíle spojené s procesem jeho liberalizace. K dosažení těchto cílů mělo být využito již existujících opatření primárního a sekundárního práva, vytvořených Jednotným evropským aktem (Evropská komise 1988: 14–16). V návaznosti na tuto zprávu byly o rok později předloženy konkrétní legislativní návrhy zaměřené na vytvoření společného energetického trhu. Pozornost byla věnována zejména cenové transparentnosti, přepravě a monitoringu investic. Již zde se však projeví problémy, jež jsou svým charakterem aktuální dodnes. Příkladem je problematika zavedení přístupu třetích stran, který je klíčovým prvkem unijní strategie vybudování vnitřního trhu s energií. Podstatou dané problematiky je závislost producentů zemního plynu a elektřiny na rozvodných sítích, která představuje z hlediska konkurence zcela pochopitelný střet zájmů. Řešení v podobě směrnic zakládajících nediskriminační podmínky pro jednání o přepravě energií přijatých v letech 1990–1991 proto vyvolaly mezi členskými státy a energetickými společnostmi výrazné negativní reakce (Černoch, Zapletalová 2014: 62–63).

První liberalizační balík² byl členskými státy přijat téměř o deset let později³.

¹ Agenda pro následné roky byla připravena Lisabonskou strategií z roku 2000, jež byla nastavena za cílem zlepšení konkurenceschopnosti trhů s energiemi. Evropská unie by se podle této strategie se svým hospodářstvím založeným na znalostech měla stát jednou z nejdynamičtějších a nejkonkurenceschopnějších ekonomik na světě. Lisabonská strategie tedy nejenomže pomohla vytvořit energetický trh Evropské Unie, ale rovněž připravila agendu pro jeho další rozvoj. Nové cíle byly mnohem ambicióznější a globálnější než předešlá první směrnice týkající se trhu s energií (Karan, Hasan 2011: 13–14).

² Jednalo se o směrnice 98/30/ES a 96/92/ES (Tichý 2011: 142).

³ Druhý energetický balíček zavedl Směrnice EP a Rady 2003/55/ES o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem a Směrnici EP a Rady 2003/54/ES o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou. Jejich přijetím byly zrušeny směrnice 98/30/ES a 96/92/ES (Tichý 2011: 142).

Vzhledem k povaze daných opatření byl však přínos tohoto balíčku minimální. K výraznějšímu posunu směrem ke sjednocení energetického trhu došlo až v březnu 2002, kdy na základě připomínek Evropského parlamentu k návrhu Komise členské státy přijaly druhý balíček směrnic týkajících se zemního plynu a elektřiny. Tento balíček byl reakcí na zprávy Evropské komise, jež poukazyvaly na přetrvávající porušování směrnic zavedených prvním politickým balíčkem a existenci vertikálně integrovaných společností bránících v konkurenci (Eikeland 2011: 248-251). Výslednou legislativu, která měla za cíl plné otevření národních trhů s plynem a elektřinou, přijaly členské státy Evropské unie v roce 2003. Směrnice byly zaměřeny na funkční a právní oddělení výrobní soustavy tzv. unbundling (Tichý 2011: 142). Zavedení tohoto opatření se stalo předmětem horlivé diskuze. V čele zastánců unbundlingu byla Velká Británie, jež toto opatření zavedla již v osmdesátých letech, země Skandinávie a Nizozemsko. Proti této skupině států se však stavělo Německo spolu s Francií⁴ (Eikeland 2011: 251).

Potřeba integrovat vnitřní energetický trh se však jevila jako žádoucí rovněž pro rozvoj obnovitelných zdrojů a zabezpečení energetických dodávek. Tato potřeba byla dále akcentována ve světle zvyšující se závislosti členských států na dovozu ropy a plynu, kterou dále prohloubilo východní rozšíření Evropské unie, a rostoucí mezinárodní konkurence o fosilní palivo, jež zapříčinila vyšší ceny ropy. Mezinárodní boj proti terorismu a nepokoje na Blízkém východě přinesly nejistotu ohledně tamějších energetických dodávek a ve stejné době se rovněž objevily obavy vyvolané rostoucím vlivem ruského Gazpromu vůči evropským energetickým společnostem. V reakci na tyto události se členské státy Evropské unie v roce 2005 shodly na potřebě koherentní unijní energetické politiky, jež by sledovala tři základní cíle: zvýšení konkurenceschopnosti unijní energetiky, zabezpečení energetických dodávek a environmentální zlepšení energetických systémů Evropské unie. Počátkem následujícího roku přijaly členské státy novou strategii pro energetickou politiku. Liberalizace unijní plynové a elektrické soustavy byla rovněž prioritou energeticko-klimatického balíčku z roku 2007 (Eikeland 2011: 251).

Ve stejné době Komise rovněž v rámci Energetického akčního plánu

⁴ I přesto, že druhý liberalizační balíček znamenal v liberalizaci trhu výrazný pokrok, Evropská komise ve svých zprávách o provádění a výsledcích směrnic v elektrotechnice a plynárenství zaznamenávala i nadále velké množství nedostatků. Za hlavní z těchto nedostatků označila Evropská Komise například regulované ceny bránící vstupu nových hráčů na trh, nedostatečné oddělení provozovatelů přenosové, přepravní a distribuční soustavy a diskriminaci třetích osob v přístupu k soustavě. Dle průzkumů členské státy rovněž zaostávaly v realizaci podmínek pro skutečnou hospodářskou soutěž a energetický trh tak zůstával i nadále nejednotný (Evropská Komise 2007: 2-6).

prezentovala návrh na vytvoření třetího liberalizačního balíčku, jenž zahrnoval nová pravidla týkající se transparentnosti a unbundlingu národních energetických společností. Tento balíček byl přijat v roce 2009 a podle Komise měl stanovit rámcové podmínky pro plně fungující a konkurenceschopný vnitřní trh, který by zajistil větší výběr a nižší ceny energie pro spotřebitele, větší transparentnost, spravedlivou hospodářskou soutěž a posílení bezpečnosti dodávek skrze zlepšení podmínek pro investice do elektráren a přenosových sítí (Evropská komise 2010: 2). Třetí balíček pro vnitřní trh s energií položil základ pro evropské plánování sítí a investic tím, že zavedl povinnou spolupráci provozovatelů přenosových soustav a vytvoření regionálního a evropského desetiletého plánu rozvoje přenosové soustavy pro elektřinu a plyn. Plán zahrnoval pravidla pro spolupráci vnitrostátních regulačních orgánů v rámci struktur agentury pro Spolupráci energetických regulačních orgánů. Tímto byla rovněž vytvořena povinnost regulačních orgánů dohlížet na dopad svých investic na celkový vnitřní energetický trh Evropské unie (Kurian, Vinodan 2014: 305-307).

Evropská unie dosáhla na své cestě za vizí společného energetického trhu značného pokroku. I nadále se však lze pozorovat nedostatky v podobě regionální roztržitosti trhu, nedostatečné přeshraniční soutěže a infrastruktury, nedostatku transparentnosti na trzích, nekonkurenčních cen a obtíží spotřebitelů při změně dodavatele energií (Kurian, Vinodan 2014: 308). Nicméně, v reakci na události na Ukrajině se do popředí unijní agendy dostává spíše oblast energetické bezpečnosti. I přesto však vše naznačuje skutečnosti, že Komise byla schopná nastalé situace využít k vyvinutí tlaku na dokončení liberalizace vnitřního trhu s energií. Krátce po nástupu Junckerovy Komise v listopadu 2014 oznámil komisař Maroš Šefčovič nutnost upřednostnit v nadcházejících letech konstrukci Energetické unie, schopné pružné reakce na aktuální výzvy (Evropská komise 2014).

Za účelem vytvoření tohoto projektu vydala komise v únoru 2015 rámcovou strategii, která byla přijata 19. března 2015. Tato akce byla vyvolána především Donaldem Tuskem, tehdejším premiérem Polska, který komisi vyzýval k vytvoření nového, centralizovaného rámce pro energetický import do Evropské Unie. Důvodem byla tehdejší nejistota ohledně dodávek energie pro Evropu z Ruska vyvolaná ukrajinskou krizí. Avšak kromě toho, že projekt, jenž Evropská komise vytvořila, zmiňuje potřebu zvýšit energetickou bezpečnost a solidaritu mezi členskými státy, hraje původní myšlenka kolektivního nákupu plynu z Ruska jen okrajovou roli. Místo toho se

většina daných doporučení zdá být totožná s liberalizačním programem komise, probíhajícím od 80. let⁵.

Jak ukázala první zpráva o stavu energetické unie⁶, od přijetí rámcové strategie pro energetickou unii bylo dosaženo značného pokroku. Potřeba zvýšit energetickou bezpečnost se jeví jako zvláště důležitá pro členské státy východního rozšíření Evropské unie, které jsou silně závislé na dovozu energie z Ruska. To znamená, že proces vytvoření infrastruktury potřebné pro centralizaci dodávek by mohl být v příštích letech urychlen. Otázkou je, zda členské státy opravdu přestanou považovat kontrolu nad jejich dodávkami energie za základní prvek národní suverenity, přestanou podporovat své vlastní energetické společnosti či se dokonce vzdají regulace energetické infrastruktury na evropské úrovni.

⁵ Projekt slouží ke zvýšení energetické bezpečnosti Evropské unie prostřednictvím diverzifikace energetických zdrojů a jejich dodavatelů tím, že vytvoří více integrovaný a transparentní evropský trh s energiemi. Energetický Unie zahrnuje cíle v oblasti zabezpečení dodávek energie, energetické účinnosti a snížení emisí oxidu uhličitého. Rovněž potvrzuje postavení Ruské federace jako klíčového dodavatele energie pro Evropu, jehož činnost však musí být v souladu s právními předpisy Evropské unie (Evropská komise 2014).

⁶ Bylo dosaženo zdvojnásobení propojovací kapacity mezi Francií a Španělskem, integrace pobaltských států do severského trhu s elektřinou prostřednictvím dokončení propojení do Švédska a Polska a také byla ukončena izolace Malty pomocí připojení do Itálie. S ohledem na cíl 10% propojení elektřiny pro rok 2020 22 členských států již dosáhlo, či je na dobré cestě k jeho dosažení (Evropská komise 2015).

1.2 Environmentální dimenze energetické politiky

Rychlý ekonomický růst, jenž proběhl na začátku 21. století zejména v Číně a Indii, vyvolal v Evropě obavy ohledně nedostatku energetických zdrojů, ale rovněž stoupající úrovně emisí skleníkových plynů a volatility cen energií. V reakci na dané výzvy přijala Evropská rada v březnu roku 2007 strategii s názvem „Nová energetická politika pro Evropu“, za jejíž hlavní cíl byla stanovena potřeba zajistit přístup k bezpečným a cenově přijatelným dodávkám energie, zlepšit konkurenceschopnost průmyslu a podpořit vývoj k nízkouhlíkové společnosti. Strategie vedla k ambicím Evropské unie jít příkladem v boji proti změně klimatu a vytvořit mezinárodní dohodu, která by následovala Kjótský protokol a zajistila by potřebné podmínky pro vývoj nových technologií v oblasti energetiky (Schmidt, Schulze 2011: 8). V rámci klimaticko-energetického balíčku si Evropská Unie stanovila tři hlavní cíle: 20% snížení emisí skleníkových plynů ve srovnání s rokem 1990, 20% podíl energie z obnovitelných zdrojů na hrubé konečné spotřebě energie a 20% zlepšení energetické účinnosti, jehož má být dosaženo do roku 2020⁷ (Giddens 2009: 93-94).

V letech 2007 až 2013 byla unijní strategie významně ovlivněna finanční a hospodářskou krizí. V této době se jasně projevila omezená schopnost Evropské unie najít rychlá řešení a přizpůsobit svá pravidla novému prostředí. V důsledku hospodářské krize a zavedení obnovitelných zdrojů energie na bázi velkorysých národních systémů podpory se podstatně zvýšily ceny pro spotřebitele. Pozitivní vliv však byl zaznamenán například u energetické účinnosti a spotřeby energie, který zapříčinilo výrazné snížení emisí skleníkových plynů. Kvůli nestabilitě některých producentů zemích a zvýšení spotřeby rozvíjejících se zemí se však zvýšila cena ropy. Vzhledem k cenám elektřiny a plynu vnímal evropský průmysl tyto události jako výrazné snížení konkurenceschopnosti a hrozil, že v Evropě zastaví investice. Nadměrná nabídka EU-ETS⁸, jež vznikla v důsledku příspěvků z mezinárodních úvěrů,

⁷ Směrnice uznává rozdílné pozice členských států v oblasti obnovitelných zdrojů energie určené jejich rozdílností v úrovni HDP a jeho růstu. Členským zemím, které mají relativně nízké HDP a potřebují vysoký ekonomický růst, tak bylo umožněno zvýšit své emise skleníkových plynů ve srovnání s výchozím rokem 2005 (Giddens 2009: 93-94).

⁸ Evropský systém obchodování s emisními povolenkami je klíčová metoda Evropské unie pro snižování emisí skleníkových plynů v rámci plnění jejich závazků z Kjótského protokolu. Tento systém zahrnuje kolem 11 000 elektráren, průmyslových závodů a leteckých společností v zemích Evropské unie. Systém obchodování s emisními povolenkami je založen na stanovení maximálního množství skleníkových plynů, které mohou být za jeden rok vypuštěny, přičemž s povolenkami je umožněno v případě potřeby rovněž obchodovat. Emisní povolenky se tak určitým smyslu stávají jakousi "měnou", která je naceňována z hlediska celkového počtu povolenek, který je k dispozici. I přesto, že není požadováno, aby výtěžek z tohoto obchodování členské státy investovaly do zelených projektů, většina členských států Evropské Unie tak učinila. Předmětem sporu se stala skutečnost, že zatímco Evropská komise založila svou strategii pro konkurenceschopnost a zelenou ekonomiku na tržní bázi systému

navíc způsobila propad v cenách emisních povolenek, který negativně ovlivnil rozvoj nových technologií v oblasti obnovitelných zdrojů a přinesl také nečekané oživení spotřeby uhlí. Negativně byl ovlivněn také rozvoj vnitřního unijního trhu s energií (Andoura, Vinois 2015: 31-43).

Rychle se měnící podoba evropská energetiky podnítila v říjnu 2014 přijetí nového energetického a klimatického balíčku pro rok 2030. Nový klimaticko-energetický balíček obsahoval povinný závazek pro snížení emisí skleníkových plynů nejméně o 40 % oproti úrovním z roku 1990, povinné zavedení 27% podílu energie z obnovitelných zdrojů na konečné spotřebě energie, nezávazný 27% cíl na zlepšení energetické účinnosti do roku 2030 oproti roku 2007 a orientační cíl 15% pro propojení elektrických sítí v rámci vnitřního trhu Evropské unie. Balíček zahrnuje rovněž reformu Evropského systému pro obchodování s emisními povolenkami pomocí zavedení stabilizační rezervy platné od roku 2021. Balíček rovněž obsahuje revidované funkce v oblasti transparentního systému vládnutí s cílem usnadnit koordinaci národních energetických politik členských států (EurActiv 2014). Avšak vzhledem ke skutečnosti, že reforma Evropského systému pro obchodování s emisními povolenkami žádné výrazné změny dosavadního fungování nepřináší a nařízení klimaticko-energetického balíčku se i nadále vyhýbají stanovení konkrétních opatření pro realizaci daných cílů, lze konstatovat, že reálný přínos tohoto balíčku pro přechod k nízkouhlíkové ekonomice je pouze minimální (Andoura, Vinois 2015: 45).

Nízkouhlíkovou ekonomiku lze charakterizovat především minimální produkcí skleníkových plynů a jejím cílem je zavedení technologií potřebných pro snížení emisí nejen do oblasti energetiky, ale také do dalších sektorů produkujících velké množství skleníkových plynů, jako je průmyslová a strojírenská výroba či stavebnictví. Vrchol této snahy pak představuje zpoplatnění produkce skleníkových plynů. Důležitými prvky nízkouhlíkové ekonomiky je využití obnovitelných zdrojů a zvýšení energetické účinnosti. Za klíčový nástroj pro podporu daných technologií lze považovat systém Evropského systému pro obchodování s emisními povolenkami. Pro zefektivnění jeho fungování však vyvstává potřeba zavést strategii přijatou na celoevropské úrovni, za podpory všech členských států. Dle prognóz je dosažení cílů stanovených energeticko-klimatickým balíčkem do roku 2020 nejisté. Obavy se týkají zejména cíle pro zvýšení energetické účinnosti o 20 %. Za možnou příčinu lze považovat absence pevného

obchodování s emisními povolenkami, některé členské státy upřednostňovaly zavedení systému uhlíkových daní (Larivé 2015: 40-41).

legislativního rámce pro jeho naplnění. Jisté naděje však představuje iniciativa domácností či soukromého sektoru. Překážkou však stále zůstává nedokončený evropský vnitřní trh s energiemi (Binhack 2011: 8–10).

1.3 Vnější iniciativy a směřování energetické politiky

Energetická politika Evropské unie se člení na vnitřní a vnější dimenzi. Obě dimenze se svým působením výrazně ovlivňují, a nelze je proto představovat odděleně. Oproti vnitřní dimenzi, která je zaměřená především na formování společného energetického trhu, je vnější dimenze energetické politiky Evropské unie mnohem více nesourodá. Ve své podstatě zahrnuje veškeré aktivity Unie či jejích členských států vůči vnějším energetickým producentům či tranzitním zemím. Mezi členskými státy navíc v této oblasti stále nepanuje konsensus ohledně rozsahu unijních pravomocí a v důsledku toho dochází k četným střetům či překrývání bilaterálních dohod členských států s přístupy nadnárodního charakteru (Černoch, Zapletalová 2014: 101).

V poválečném období a obzvláště po ropných šocích v roce 1970 se bezpečnost energetických dodávek stala jednoznačnou prioritou energetických politik členských států Evropského společenství. Podstatou tehdejší energetické politiky byla snaha udržet svrchovanost národních států nad daným odvětvím. Když však v osmdesátých a devadesátých letech v důsledku nadbytku energetických dodávek ceny energií výrazně klesly, začal být členskými státy v jejich přístupu k energetickým politikám kladen mnohem větší důraz na trh. I přesto, že Jednotný evropský akt, přijatý v roce 1987, nebyl původně směřován na oblast energetiky, proces liberalizace, který zahájil, vedl k dnešnímu jednotnému energetickému trhu s energií, a iniciativy vedené od roku 1990 Evropskou Komisí přinesly značné otevření trhů pro zemní plyn a elektřinu⁹ (Baumann 2011: 5).

Vzhledem k obtížnosti formování nástrojů vnější energetické politiky Evropské unie pro spolupráci s unijními partnery, zastává vnitřní trh a jeho právní normy klíčovou roli. Liberalizaci a integraci vnitřního trhu tak lze považovat za jeden ze základních nástrojů pro zvyšování energetické bezpečnosti Evropské unie. Zároveň se podpora exportu tohoto unijního modelu na trhy s energií třetích zemí stává základním nástrojem ve spolupráci s partnery Evropské unie. I přesto, že vývoj v oblasti vnitřního trhu s energií v Evropské unii probíhá již od 90. let minulého století, společná vnější

⁹ Prvním z řady aktivit, které Evropská komise v oblasti vnější energetické politiky iniciovala se stala Zelená kniha Směrem k evropské strategii pro bezpečnost dodávek⁹, uvedena 29. listopadu 2000. Tento dokument upozorňoval na zvyšující se úroveň unijní závislosti na dovozu energetických surovin ze třetích zemí a svým návrhem úpravy vztahů s vnějšími partnery Evropské unie zahájil širokou diskusi o společné evropské energetické politice, která následně vedla k přijetí několika legislativních balíčků a zařazením nové kapitoly o energetické politice do Lisabonské smlouvy (Evropská komise 2000). Do této doby nebyla energetika vnímána jako naléhavá otázka dotýkající se bezpečnosti v Evropě. Důvodem bylo zřízení Mezinárodní energetické agentury, představující režim pro prevenci přerušení energetických dodávek do západních zemí (Baumann 2011: 5–6).

energetická politika zaostává. Součástí unijní agendy se stala teprve na přelomu let 2005–2006, kdy ze strany Ruska došlo k přerušení energetických dodávek (Brunnarska et al. 2011: 5).

Bezpečnostní pilíř, definovaný Prvním strategickým přezkumem v roce 2007¹⁰, je jedním ze tří prvků energetické politiky Evropské unie. Nutnost zavedení koherentní zahraniční politiky pro udržitelnou, konkurenceschopnou a bezpečnou energii však byla uznána již v březnu 2006 prostřednictvím Zelené knihy¹¹. Dokument deklaroval, že účinnost zahraniční politiky bude záviset na pokroku při vytváření vnitřního trhu a na míře politické koordinace na úrovni Evropské unie. Do oblasti energetické bezpečnosti zařadil zejména nutnost řešení rizik souvisejících s dodávkami energií. Mezi hlavní rizika spadá nedostatečná diversifikace zdrojů či budoucnost dodávek z producentů zemích za podmínek nedostatku investic. Avšak vzhledem k tomu, že řada členských států jsou do značné míry nebo zcela závislé na jediném dodavateli zemního plynu, jako stěžejní se jevílo zvýšení solidarity mezi členskými státy¹² (Evropská komise 2006).

Po přijetí Lisabonské smlouvy v prosinci 2009 měl nový právní základ energetické politiky vytvořit impuls pro uvedení nové a vylepšené energetické politiky Evropské unie. Ve snaze o uchopení dynamiky vytvořené novými pravomocemi Lisabonské smlouvy se od května do července 2010 konaly konzultace, zahrnujících členské státy, místní orgány a veřejné a soukromé subjekty. To vedlo v listopadu 2010 k publikaci programu Energie 2020, nesoucí podtitul Strategie pro konkurenceschopnou, udržitelnou a bezpečnou energii. Avšak vzhledem k tomu, že Lisabonská smlouva nepředstavovala výraznou změnu ve fungování unijní energetické politiky a spíše kodifikovala její dosavadní ráz, se současně i strategie Energie 2020 stala spíše věcnou formulací cílů tří pilířů energetické politiky a prostředků k jejich provádění (Vooren 2011: 8). Jako stěžejní z hlediska energetické bezpečnosti považuje Lisabonská strategie

¹⁰ Sdělení Komise bylo nazváno „Energetická politika pro Evropu“ a mezi stěžejní jeho stěžejní aspekty patřil návrh na nové uspořádání vztahů s Ruskou federací, diverzifikaci energetických zdrojů pomocí navázání vztahů s regiony Střední Asie, Kaspického moře a Černého moře, posílení vztahů s hlavními světovými spotřebiteli jako je USA, Čína, Indie či Brazílie a rozvoj spolupráce s producenty zeměmi regionu Maghreb/Mašrek (Evropská Rada 2007: 18–19).

¹¹ Zelená kniha s názvem Evropská strategie pro udržitelnou, konkurenceschopnou a bezpečnou energetiku byla unijní reakcí na plynovou krizi v roce 2006 a na mezinárodní úrovni zdůrazňoval unijní potřebu „mluvit jedním hlasem“ v oblasti mezinárodních energetických otázek. Dalším z definovaných cílů bylo vybudování energetických partnerství s producenty zeměmi, zavedení evropského Energetického společenství či zefektivnění unijních reakcí v případě krize (Evropská komise 2006).

¹² V roce 2008 následoval Druhý strategický přezkum energetické politiky, jehož Akční plán EU pro zabezpečení dodávek energie a jejich solidární využití, deklaroval rostoucí potřebu po sjednocení a koordinaci unijního přístupu v oblasti vnějších energetických vztahů a nutnost provázaného postupu v oblasti energetiky a vnitřního trhu. Za tímto účelem bylo navrženo zavedení konkrétních mechanismů, zajišťujících přístup Evropské Unie k informacím týkajících se energetických projektů členských států Evropské Unie (Evropská komise 2008: 7–10).

propojení vnější dimenze energetické politiky se zahraniční a bezpečnostní politikou Evropské Unie¹³. K zabezpečení energetických dodávek by tak mělo být využito kombinace nástrojů z obou politik (Evropská komise 2010).

I přesto, že toto nastavení vytváří dříve neexistující prostor pro tření mezi jednotlivými pilíři, dvojí právní základ se pro efektivní využití externích nástrojů energetické politiky jeví jako jediné možné řešení. Jak bude níže ilustrováno, toto nastavení je logické a samo o sobě není problematické. Výzva ke společné energetické politice Evropské unii totiž značí méně neshod ohledně cílů či prostředků. Jako značně problematické se jeví především její nedostatečné, neefektivní a nekonzistentní provádění. Z hlediska institucionálního uspořádání vnějších vztahů prošla Evropská unie prošla vnější energetická politika s přijetím Lisabonské smlouvy hlubokou změnou, kterou představovalo vytvoření pozice Vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a která měla přinést zlepšení unijní schopnosti účinně jednat s vnějšími energetickými dodavateli. Tato institucionální reorganizace po Lisabonu však za úřadu Catherin Ashtonové výraznější zlepšení soudržnosti Evropské unie v jejich vnějších energetických vztazích nevykazovala. Zahraničně bezpečnostní rozměr energetické politiky ze SZBP zcela zmizel a do popředí se dostala zejména Komise, jejíž působení způsobilo určitou nejasnost rozdělení kompetencí mezi větším množstvím subjektů podílejících se na vnějších vztazích EU se třetími zeměmi (Vooren 2011: 7–15). V červnu 2015 byla současná vysoká představitelka Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Federica Mogherini Evropskou radou pověřena k vytvoření Globální strategie EU pro zahraniční a bezpečnostní politiku (EGS), jejíž prezentace je plánována v červnu 2016. V rámci příprav Mogherini v červnu 2015 uveřejnila strategické zhodnocení s názvem „Evropská unie v měnícím se globálním prostředí“, v němž byly vymezeny výzvy, kterým byly vymezeny hlavní výzvy unijní zahraniční a bezpečnostní politiky. I přesto, že dokument zdůrazňuje potřebu koordinovat unijní akce v její vnější politice, konkrétní postup pro sjednocení energetických politik členských států však postrádá (Evropská komise 2014).

Ve vnější dimenzi energetické politiky tak přetrvává určitá nejasnost rozdělení

¹³ Energetická politika nebyla ve svých začátcích v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP) Evropské Unie formálně začleněna a pro vytvoření společné vnější energetické politiky Evropské Unie rovněž neexistoval žádný právní základ. Zelená kniha s názvem „Na cestě k evropské strategii pro zásobování energií“, kterou Komise v listopadu 2000 zveřejnila velký zájem nezbudila a žádný konkrétní politický pokrok nevyvolala. Evropská energetická strategie z roku 2003 informovala o rostoucí energetické závislosti Evropy. To však nebylo spojeno v každém konkrétním smyslu se společnými strategickými cíli Evropské unie. Rada počátečních energetických iniciativ Evropské Unie tak byla založena ad hoc v rámci nejrůznějších mezinárodních partnerství Evropské Unie (Youngs 2009: 22).

kompetencí mezi velkým množstvím subjektů podílejících se na formování vztahů se třetími zeměmi. Nejasné rozdělení kompetencí vnější dimenze energetické politiky Evropské unie reflektuje zejména vysokou komplexitu využívaných nástrojů. Většina těchto nástrojů poskytuje rámec pro širší ekonomickou spolupráci pro celou řadu zemí a pouze část z nich je věnováno výhradně energetice. Klíčem k pochopení této mnohvrstevnaté struktury spolupráce je její rozdělení na bilaterální, multilaterální a globální oblast spolupráce (Černocho, Zapletalová 2014: 108) V poslední době se Evropská unie stále více přiklání k multilaterálním nástrojům¹⁴ spolupráce s třetími zeměmi, ve kterých se snaží zajistit stabilní dodávky energie za konkurenceschopné ceny (Brunnarska, Jarosiewicz 2011: 27).¹⁵ Efektivita tohoto nastavení závisí do značné míry na konvergenci vzájemných cílů a schopnosti rozvíjet opatření, která jsou v zájmu obou stran. Hlavním cílem politiky Evropské unie se sousedními zeměmi je integrace a harmonizace jejich trhů s energií s unijním trhem (Brunnarska et al. 2011: 29). Navzdory deklarovanému konsensu členských států, nad unifikací přístupu ve vnější energetické politice je však reálný význam přikládán především národním zájmům členských států a výrazně proto převažují bilaterální dohody s energetickými producenty, založené na vztazích jednotlivých států Evropské unie s energetickými producenty či tranzitními zeměmi. Limity tohoto nastavení se projevují v situaci, kdy národní zájmy předčí ochotu členské země o nadnárodní spolupráci v Evropské Unii (Černocho, Zapletalová 2014: 108–120).

Nejvíce se limity unijní strategie vůči třetím zemím projevují v oblasti globální spolupráce s Ruskem, kde Evropská Unie již dlouhodobě usiluje o uzavření Energetické charty¹⁶. I přesto, že Smlouvu podepsala a ratifikovala většina vlád Evropy, ruská vláda

¹⁴ Příkladem unijní multilaterální spolupráce ke Energetické společnosti, které bylo založeno dohodou podepsanou v Aténách v roce 2005 mezi Evropskou unií a vnějšími státy se záměrem rozšířit unijní vnitřní energetický trh do jižní a východní Evropy. Po několika rozšířeních se daná Smlouva dotýká nejen bezpečnosti energetických dodávek, ale rovněž energetické účinnosti a obnovitelných zdrojů energie. Od roku 2011 se vztahuje rovněž k třetímu energetickému balíčku Evropské Unie (Energy Community, 2012). Přenesení pravidel jednotného vnitřního trhu Evropské Unie na členské země Energetického společenství však vykazuje řadu obtíží, které přinášejí absence domácí produkce a nedostatek investic do transferu a distribuce. Jednou z příčin je slabá institucionální struktura tohoto uskupení, která svým důsledkem brání efektivní implementaci a monitoringu přijatých opatření (Černocho, Zapletalová 2014: 115-116).

¹⁵ Strategie energetické politiky Evropské Unie do roku 2020 dále rozlišuje tři skupiny partnerů vnější energetické politiky Evropské Unie, z nichž nejvýznamnější jsou klíčoví partneři, dále vymezuje sousední země a ostatní. Všichni partneři z jmenovaných skupin podléhají iniciativám globální energetické spolupráce Evropské Unie. Klíčovými partnery Evropské Unie jsou energetičtí producenti a tranzitní země jako Rusko, Ukrajina a Turecko. Do této skupiny by také mohly být řazeny i USA a Čína, jako klíčoví globální spotřebitelé. Mezi sousední země můžeme řadit východní a jižní státy spolupracující s Evropskou unií v rámci Evropské politiky sousedství, ale rovněž státy západního Balkánu, které se ucházejí o členství v EU. Z tohoto pohledu je Ukrajina je jak sousední zemí, tak i klíčovým partnerem Evropské Unie, což vytváří určitou nejednoznačnost s ohledem na prioritní cíle a nástroje (Brunnarska et al. 2011: 28).

¹⁶ Jednání o Smlouvě o energetické chartě začalo již v roce 1992 a Smlouva byla podepsána v roce 1994. Potřeba vzniku této platformy vyvstala již při rozpadu Sovětského svazu, kdy bylo nutné zajistit energetické dodávky pro

se její ratifikaci brání. Podstatou fungování Energetické charty je zajištění bezpečnosti východních dodávek energií směrem na západ za podmínek otevření trhu, nediskriminace a zajištění přístupu zahraničních investic. Konkrétní opatření měla být uvedena v Tranzitním protokolu, jehož vznik byl mezi Evropskou unií a Ruskem diskutován již od roku 2000. Za ruským odmítáním podpisu Energetické charty a Tranzitního protokolu je skutečnost, že liberalizace ruských plynovodů by mohla výrazně ovlivnit ruské ceny. Logicky by tak nejvíce utrpěla zejména ruská státní společnost Gazprom. Dalším problémem, týkajícím se obsahu smluv, je absence zahrnutí jaderné energie, kterou Rusko požaduje. Neschopnost vyjednat podpis Energetické charty zasahuje do vzájemných rusko-unijních vztahů a snižuje jejich způsobilost účinně řešit krizové situace¹⁷ (Černocho, Zapletalová 2014: 117–118). Dalším příkladem nejednoty Evropské unie v její vnější energetické politice vůči Rusku, je plynovod South Stream, jenž konkuroval výstavbě Jižní Koridoru a představoval ruskou snahu o nadvládu nad Střední, Východní a Jihovýchodní Evropou. Skutečnost, že členské státy při jednání o plynovodu South Stream nejednaly jednotně a ve jménu Evropské unie a jeho výstavba byla založena na mezivládní dohodě mezi několika členskými státy Evropské Unie a Ruskou federací, se zdá být v rozporu s unijním právem. Politický záměr projektu South Stream rovněž dokazovalo rozhodnutí ruského prezidenta Putina o jeho zastavení v roce 2014 (Andoura, Vinois 2015: 88–90).

Jak je zřejmé, Evropská Unie v oblasti energetiky zůstává i nadále velmi komplexním aktérem, jehož pravidla často na mezinárodní scéně koexistují s národními politikami členských států. I přesto, že se v posledních čtyřech letech členské státy Evropské unie dohodly také na řadě nových dokumentů, které slibují posílení unijní účasti v mezinárodní energetické politice, dle povahy již zmíněné aktualizace evropské energetické strategie bezpečnosti, která byla vydána na konci května 2014, dosavadní nastavení vnější energetické politiky Evropské unie v nejbližší budoucnosti přetrvá. Navzdory tomu, že daný dokument slibuje urychlení pokroku v řadě energetických strategií (zejména v reakci na ruské akce na Ukrajině a posílení vnitřního trhu s energií) konkrétní akce pro zlepšení komunikace s Ruskem postrádá (Evropská komise 2014).

tehdejší Společenství. V této době spočíval význam Energetické charty rovněž v její návaznosti na WTO a to zejména kvůli snaze států Společenství podpořit nově vznikající demokracie (Haghighi 2007: 192-194).

¹⁷ Vzájemné energetické vztahy je vymezeny formalizací Dohody o partnerství a spolupráci, energetickým dialogem EU–Rusko a ustanovením tzv. čtyř společných prostorů (Černocho, Zapletalová 2014: 112).

2. ČR jako aktér unijní energetické politiky

Dosavadní část práce měla za cíl analyzovat energetickou politiku Evropské unie a ukázat, jakým způsobem se bude v budoucnu vyvíjet. Cílem nadcházející kapitoly bude zkoumat, jakým konkrétním způsobem se nastavení energetické politiky Evropské unie dotýká energetické politiky České republiky a jejích zájmů nutných pro zajištění energetické bezpečnosti. Pro definování daných zájmů české energetické politiky bude nejdříve představen vývoj energetiky a energetické politiky v České republice v období od pádu komunistického režimu v roce 1989 do současnosti a představeny nejvýznamnější události, které ovlivnily současnou podobu české energetiky, přičemž hlavní pozornost bude věnována přístupovému procesu do Evropské unie. Následující část této kapitoly se poté zaměří na otázku prolínání se zájmů české energetické politiky s nastavením energetické politiky Evropské unie. Dané zájmy budou reflektovány na české politické debatě o energetické bezpečnosti ve vztahu k energetické politice Evropské unie.

2.1 Charakteristika české energetické politiky před vstupem do EU

Česká republika se po pádu komunistického režimu v roce 1989 musela vyrovnat se silnou závislostí na ruských dodávkách a jednosměrnou přepravní soustavou, jako dědictvím z období, kdy energetické dodávky pro satelitní země pro Sovětský svaz důležitý politický nástroj. Cílem dosavadních snah o diverzifikaci je vytvořit propojení mezi státy v směru ze severu na jih a naopak a ze západu na východ, kde v minulosti neexistovalo. V případě energetických vztahů vůči Rusku přetrvává závislost České republiky především na dovozu ropy a zemního plynu z Ruska. Z hlediska struktury energetického mixu České republiky přitom obě suroviny zastávají významný podíl (Tichý 2010).

Vzhledem k nízkému podílu obnovitelných zdrojů je další důležitou součástí energetického mixu České republiky rovněž jaderná energie. Otázka jaderné energetiky proto hrála důležitou roli i v rámci přístupových jednání do Evropské unie, kdy se předmětem sporu stala výstavba jaderné elektrárny Temelín. V České republice jsou v současné době v provozu dvě atomové elektrárny – JE Dukovany a JE Temelín. I přesto, že první reaktor JE Dukovany začal fungovat již v roce 1985, nepředstavoval v rámci přístupového jednání výrazný problém. Výstavba JE Temelín se naproti tomu v době vyjednávání právě dokončovala a ze strany Evropské unie byla kritizována nízká úroveň zabezpečení daného zařízení z důvodu využití ruských technologií. Avšak i přes následné změny v bezpečnostních opatřeních daného projektu, jejichž funkčnost zajistila americká společnost Westinghouse, neustávala kritika ze strany Rakouska, které se stavělo výrazně proti výstavbě Temelínu. K posílení daného konfliktu mezi Českou republikou a Rakouskem došlo potom, co se česká vláda v únoru 2000 zapojila do sankcí proti Rakousku, jež byly reakcí na tamější nové složení vlády. Spor byl ukončen tzv. Protokolem z Melku, podepsaným 12. prosince 2002, kterým se obě strany dohodly na nutnosti vyřešit danou situaci pomocí dialogu s Evropskou komisí. V roce 2001 došlo k podpisu Bruselského protokolu, který České republice stanovil postup pro naplnění závazků v oblasti jaderné bezpečnosti. I přes svou intenzitu však daný spor probíhal pouze na bilaterální úrovni a neovlivnil tak přístupový proces České republiky do Evropské unie (Mišík 2013: 110-112).

I přesto, že se na potřebě rozvíjet jadernou energii většina českých porevolučních vlád shodovala, jednou z výjimek byla vláda ODS z let 2007 až 2009, která se vzhledem k požadavkům Strany zelených dostavby jaderné elektrárny Temelín

zřekla (Černocho, Zapletalová, Vlček 2010: 262). V reakci na zprávu Pačesovy komise, vytvořenou za účelem analyzování energetické situace České republiky, která doporučila tehdejší úroveň využívání jaderné energie výrazně navýšit¹⁸, však následující vláda dostavbu 2. a 3. bloku Temelína opět podpořila. Výstavbou dvou dalších jaderných bloků v Temelíně počítá také současná Státní energetická koncepce (SEK 2015: 45–46).

Kromě otázky jaderné energie byla důležitou otázkou přístupového jednání také zásoba ropy a ropných produktů, jenž byla Evropskou unií požadována na úroveň 90 dní. Z finančních a časových důvodů bylo v této oblasti Českou republikou vyjednané přechodné období do 31.12 2005, které bylo splněno. Další přechodné období bylo Českou republikou vyjednáno vůči unijnímu požadavku liberalizace energetického trhu, jenž měl jeho zákazníkům přinést možnost vybrat si dodavatele zemního plynu a elektřiny. V oblasti transportních sítí elektřiny a zemního musela navíc Česká republika zajistit přístup třetích stran. Diverzifikace dodávek energetických surovin proběhla v České republice již v 90. letech 20. století. Mezi projekty, které podstatně zvýšily energetickou bezpečnost, patří ropovodní propojení IKL, vyjednání plynových dodávek z Norska a výstavba jaderné elektrárny Temelín (Mišík 2013: 113).

V závěru lze zhodnotit, že ve většině zmíněných oblastí přístupového procesu se požadavky ES/EU shodovaly se intencemi České republiky. Odlišnost by bylo možné nalézt pouze v časovém harmonogramu těchto změn. I bez unijních nařízení by tak v České republice zřejmě došlo k rozvoji tržního hospodářství v oblasti energetiky. Stejně tak by zřejmě došlo i ke změně legislativy týkající se fungování soukromých energetických společností a omezení role státu v této oblasti. Žádoucí by rovněž byla vyšší efektivita energetiky i zvýšení důrazu na péči o životní prostředí. Lze tedy konstatovat, že vyjmenované opatření by proběhly i bez výraznějšího vlivu Evropské unie a unijní monitorovací zprávy tak nesloužily k vynucování daných změn, ale jejich funkce byla spíše informativní (Vlček, Černocho 2012: 87–100).

¹⁸ Místo současné třetiny spotřebované elektrické energie by podle Pačesovy komise jaderné elektrárny mohly zastávat více než polovinu dané spotřeby České republiky. Naproti tomu v otázce využívání uhlí Komise doporučila jeho výrazné snížení a v oblasti využívání obnovitelných zdrojů energie navrhla vytvoření hranice pro kapacitu instalovaného výkonu podpořených elektráren (Nezávislá energetická komise 2008).

2.2 Třetí liberalizační balíček

V případě trhu s elektřinou došlo v České republice k plné liberalizaci trhu od 1. ledna 2006. V této době měli všichni účastníci možnost změnit dodavatele elektrické energie. Trh s elektrickou energií zde funguje za podmínek regulovaného přístupu k přenosové a distribuční soustavě a s možností budování výroben elektřiny a přímých vedení. Ceny za přenos a distribuci elektřiny reguluje nezávislý regulátor energetického trhu (ERÚ). Výroba elektřiny tak v České republice připadá společnosti ČEZ a vysokonapěťové distribuční sítě spravuje ČEPS. Česká republika je v obou společnostech je většinovým majitelem. Za účelem plné liberalizace však vláda ČR přesunula každou ze společností pod jiné ministerstvo. ČEZ je spravován Ministerstvem financí a ČEPS vlastní Ministerstvo průmyslu a obchodu (Tichý 2011: 146).

K otevření plynu s trhem došlo v roce 2007. Stěžejním aktérem na českém trhu s plynem je německá společnost RWE Transgas, která vlastní 100 % české plynárenské přepravní soustavy Net4gas (Tichý 2011: 147). Od počátku procesu liberalizace trhu s plynem bylo hlavním zájmem České republiky posílit nezávislé regulátory trhu. To byl jeden z důvodů, proč se Česká republika ve vztahu k návrhu Komise na zavedení úplného vlastnického unbundlingu stavěla spíše odmítavě. K dohodě o unbundlingu a třetím liberalizačním balíčku došlo v průběhu českého předsednictví v Radě EU. Jako předsedající zemi se České republice podařilo vyjednat tři různé formy unbundlingu, ze kterých mohly členské státy volit. Liberalizace v oblasti energetiky se stala jedním z hlavních témat českého předsednictví. S konečnou podobou třetího liberalizačního energetického balíčku, se však pozitivní postoj České republiky k návrhu Komise změnil (Vlček, Černoch 2012: 408–413). Spíše negativní postoj ČR vůči třetímu liberalizačnímu balíčku jasně reflektuje také vyjádření bývalého ministra průmyslu a obchodu Martina Římana, který v reakci na jednání ministrů průmyslu a energetiky členských států Evropské unie, které se týkalo postoje členských států k liberalizaci energetického trhu uvedl: *„Liberalizace energetického trhu, jak ji Evropská komise navrhuje, spíše zavádí mnohem tužší regulaci. Komise navrhovala vlastnický unbundling, kdy by jednotlivé energetické firmy musely povinně prodat části svých podniků. Proti tomu během jednání řada států protestovala. V Evropě klesá množství kapacit, a tím roste nedostatek energetických zdrojů. Řešením není regulovat, ale umožnit investorům, aby dobudovali energetické zdroje, čímž na trhu vznikne převis nabídky. To je nejlepší cesta, jak snížit ceny energií a zabezpečit dodávky.“* (MPO 2007)

I přes svůj negativní postoj však Česká republika jako předsednická země v závěrečné fázi vyjednávání o třetím liberalizačním balíčku sehrávala spíše roli mediátora a usilovala o dojednání kompromisu (Mišík 2013: 168). Návrhy Evropské komise o zavedení úplného vlastnického oddělení dodavatelů od provozovatelů distribučních sítí by podle České republiky k posunu k větší liberalizaci trhu s plynem nevedly a navíc by zasahovaly do národní energetické bezpečnosti. Jako důvod byla udávána výrazná závislost trhu s plynem ve střední Evropě na jednom dodavateli. V těchto podmínkách by nadměrná liberalizace mohla ruské plynárenské společnosti Gazprom umožnit zakoupit skrze evropské dceřiné společnosti tamější infrastrukturu. Výsledný efekt tohoto návrhu by tedy byl pro Českou republiku neefektivní a nákladný. Nejenže by se nezlepšila soutěž na energetickém trhu, ale zároveň by se v dané oblasti posílila pozice Gazpromu. Tím by došlo k oslabení pozice členských států ve vztahu k Rusku. Z těchto důvodů Česká republika upřednostňovala třetí variantu unbundlingu (ITO), zaměřenou na posílení nezávislosti distribuční sítě od zbytku vertikální integrované společnosti (Tichý 2011: 147–150). Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, tato verze byla navrhována skupinou osmi zemí (Slovenskem, Rakouskem, Bulharskem, Francií, Německem, Řeckem, Lucemburskem a Lotyšskem), které zformovaly blokační menšinu, díky níž byly schopné zabránit přijetí návrhu Komise. Daný návrh byl nakonec schválen jako jedna z tří možností, což lze rovněž považovat za úspěch českého předsednictví (Mišík 2013: 168).

Vzhledem k míře participace České republiky na unijních opatřeních pro zvyšování energetické bezpečnosti lze Českou republiku označit za připravenou a její energetický sektor České republiky se unijním nařízením přizpůsobuje bez vážných překážek (Tichý 2011: 151). Nicméně, pokud budeme sledovat vývoj liberalizace energetického trhu České republiky již od jejích počátků, je zřejmé, že země nepatřila k přílišným zastáncům této ideje. Již při přístupových jednáních si Česká republika vyjednala odložení plné platnosti příslušných směrnic, takže k plnému otevření trhu mělo dojít v případě elektřiny až v roce 2005 a u plynu až v roce 2008. Na spíše negativní postoj rovněž poukazuje dosavadní implementace třetího energetického balíčku, která v České republice vykazuje značné zpoždění. Tato skutečnost reflektuje táhlý spor mezi Evropské komisí a jejími integračními snahami a členskými státy, které odmítají vzdát se národní suverenity v této oblasti. Zároveň se zde projevuje kolize zájmů mezi novými členskými státy, jež prosazují prvky energetické bezpečnosti a preferencemi starých členských států, které akcentují spíše otázky související s

environmentální dimenzí energetické politiky Evropské unie. Jak bylo zřetelné ve vládních programových prohlášeních minulých vlád, Česká republika po dlouhou dobu zastávala pozici na středu tohoto konfliktu a preferovala potřebu zajištění energetické bezpečnosti nejen prostřednictvím opatření spojených s energetickou politikou Evropské unie, ale rovněž skrze liberalizaci trhu. Jistý posun ve vnímání liberalizace energetického trhu však reflektuje vládní programové prohlášení z roku 2014, které se při zmínce o plánovaných opatřeních pro zajištění energetické bezpečnosti na liberalizaci energetického trhu neodkazuje a zdůrazňuje potřebu usilovat o environmentální udržitelnost energetiky (vláda ČR 2014).

2.3 Klimaticko-energetický balíček do roku 2030

Česká republika se kvůli svému průmyslovému charakteru vůči environmentální dimenzi energetické politiky Evropské unie staví spíše odmítavě a zavedení striktních regulací odmítá. Tato skutečnost byla zřejmá i při vyjednávání energeticko-klimatického balíčku, jenž byl členskými státy dojednan na konci října 2014. I přesto, že v otázce snižování emisí skleníkových plynů Česká republika podporovala závazný cíl na celoevropské úrovni, poněkud odlišný postoj zastávala k nezávazným cílům týkajícím se energetické účinnosti a podílu obnovitelných zdrojů, kde česká vláda v rámci společného postupu se zeměmi V4 podmínila její podporu zárukou zachování suverénního práva členských států na určení energetického mixu. Země V4 také podporovaly zavedení mechanismu solidarity, který by členskými zemím s nižším HDP na obyvatele umožnil financovat opatření vedoucí ke snižování emisí v energetice (EurActiv 2014).

Důvodem, proč se Česká republika staví tak výrazně proti sjednocení energetického mixu na úrovni Evropské unie, je obava, že by jednotný mix nerefletoval její národní specifika, které je nutné vzít v potaz pro zajištění energetické bezpečnosti. Právě energetická bezpečnost totiž pro Českou republiku představuje jeden z hlavních cílů domácí energetické politiky. Problematika energetického mixu rovněž souvisí s otázkou využití jaderné energie při výrobě elektrické energie, jejíž podíl na energetickém mixu České republiky se má v budoucnu navyšovat. Jak již bylo zmíněno, jaderná energetika byla pro Českou republiku důležitá již v předvstupním období, kdy se zavázala k úpravě JE Temelínu tak, aby splňovala požadované bezpečnostní podmínky. Vzhledem k negativnímu postoji některých členských států vůči jaderné energetice se navíc Česká republika obává, že v případě harmonizace energetického mixu by některé z členských států odporovaly zahrnutí jaderné energetiky. Dané obavy se týkají především Rakouska, které je vůči využívání jaderné energie značně kritické. Česká republika je proto v oblasti jaderné energetiky na úrovni EU značně aktivní a snaží se prezentovat jadernou energetiku jako „čistý zdroj“ (Mišík 2013: 163–165).

Vlivem vývoje na Ukrajině v rámci jednání o klimaticko-energetickém balíčku Česká republika se svým postojem zůstala téměř osamocena. Původní pozice České republiky byla zpracována v průběhu jara 2014. V této době však reflektovala pouze cíle zaměřené na redukci skleníkových plynů a podíl obnovitelných zdrojů. V červenci

2014 však Komise navrhla třetí cíl zvýšit do roku 2030 energetickou účinnost o 30 %. Jako důvod představila přesvědčení, že právě zvyšování účinnosti je jednou ze metod, jak snížit unijní závislost na ruských dodávkách energetických surovin. Komise tak učinila v reakci na podporu, již vyjádřilo sedm evropských ministrů životního prostředí (zejména z Německa, Belgie, Dánska, Irsko, Lucemburska, Portugalska a Řecka) ve společném dopise, ve kterém požadovali závaznost daného cíle. Kvůli zvyšující se podpoře daného cíle mezi členskými státy následně změnila dosavadní pozici i Česká republika. Vyjednaný kompromis česká vláda označila za výsledek úspěšného úsilí skupiny zemí V4, jejíž pozici se podařilo prosadit. Tato pozice obsahovala především požadavek na navýšení kompenzací, z nichž by mohly dané země investovat přechod k zelenější ekonomice. Kompenzace byly vyjednané ve formě volných emisních povolenek (EurActiv 2014).

Dohoda podle českého premiéra Bohuslava Sobotky také respektuje hlavní priority ČR coby průmyslové země, která má zájem na tom, aby v rámci snahy o snižování skleníkových plynů neutrpěl její průmysl (Sobotka 2014). Otázka přesné implementace zmiňovaného balíčku byla v následujících měsících předmětem řady jednání mezi členskými státy Evropské unie a dané cíle se měly odrazit na podobě státní energetické koncepce. V Programovém prohlášení vlády z února 2014 sice Ministerstvo životního prostředí i Ministerstvo průmyslu a obchodu zmiňuje potřebu usilovat o environmentální udržitelnost a snižovat závislost České republiky na fosilních palivech, tato snaha však není nijak více specifikována a zřetelně podmíněna udržetím konkurenceschopnosti průmyslu České republiky. Ministerstvo průmyslu a obchodu navíc jasně reflektuje zájem podpořit výstavbu nových jaderných bloků v Temelíně a Dukovanech, které v dlouhodobém horizontu nahradí významnou část dožívající uhelné energetiky (vláda ČR 2014: 8).

2.4 Projekt Nabucco

V oblasti vnějších energetických vztahů s dodavatelskými a tranzitními zeměmi Evropská unie usiluje především o diverzifikaci tranzitních tras. V reakci na plynovou krizi z roku 2006 přijala Komise v roce 2008 dokument s názvem „Druhý strategický přezkum energetické politiky - Akční plán EU pro zabezpečení dodávek energie a jejich solidární využití“, jehož prostřednictvím vyzvala členské státy Evropské unie k diverzifikaci plynových tranzitních tras skrze jižní koridor zvaný Nabucco. Cílem tohoto projektu bylo posílit bezpečnost dodávek ropy z Jižního Kavkazu, Turkmenistánu a případně Iránu do Evropské unie a tímto způsobem snížit unijní závislost na energetických dodávkách z Ruska. Oproti projektu South Stream tak Nabucco představoval ryze evropský projekt, jehož cílem bylo zajistit nejen diverzifikaci tranzitních tras, ale i zdrojů, vzhledem k tomu, že zemní plyn nepocházel z ruských zdrojů (de Micco 2015: 6–11).

Diverzifikace tranzitních tras je Evropskou unií považována za hlavní opatření vedoucí ke snížení energetické závislosti na Rusku. Právě snížení závislosti na ruských dodávkách energetických zdrojů a současných transportních trasách, je jedním z významných zájmů České republiky. Představy o energetické bezpečnosti v České republice reflektují především události spojené s plynovými a ropnými krizemi, které se v posledních letech odehrávaly a které především započaly českou debatu o energetické bezpečnosti. I přesto, že vnější energetické vztahy jsou jen jednou z částí této debaty, s přihlédnutím k míře závislosti na importu energetických surovin je jejich význam stěžejní. Důležitost této oblasti bylo možné zaznamenat v průběhu českého předsednictví v Radě EU v první polovině roku 2009 (Tichý 2011: 114–115).

Jak bylo zřejmé z tehdejších projevů, za hlavní výzvu energetické bezpečnosti Evropské unie považovali nejvyšší političtí činitelé České republiky zejména dovozní závislost. Stejně tak se vyjádřil tehdejší premiér České republiky Mirek Topolánek, který závislost Evropské unie a zemí mimo EU na importech energetických surovin označil za přímo „fatální“, přičemž plynovod Nabucco byl v této souvislosti premiérem považován za projekt strategického významu (Topolánek 2009, 2008). Ve vztahu k vnějším energetickým dodavatelům pak bývalý premiér spatřoval nedostatek především v unijní neschopnosti vytvořit sjednocenou energetickou politiku (Topolánek 2009). Důležitost diverzifikace energetických tranzitních tras a zdrojů na evropské úrovni byla ve vztahu k energetické bezpečnosti České republiky potvrzena také tehdejším

ministrem průmyslu a obchodu Martinem Římanem, který energetickou bezpečnost České republiky spojoval zejména s její schopností zajistit si potřebné množství dodávek ropy v případě energetické krize (Říman 2007, 2009).

Avšak zatímco Topolánek za přední diverzifikační projekt považoval plynovod Nabucco, Říman pokládal z časového hlediska výhodnější vybudování plynovodu Nord Stream (Říman 2009). Daný postoj sdílela po plynové krizi v lednu 2009 většina politických činitelů České republiky a tento posun jasně reflektuje, jak významně pozici České republiky vůči Ruskem budovaným plynovodům ovlivnila plynová krize. Za prioritní zájem České republiky bylo v době před lednem 2009 možné považovat zejména snahu o zachování pozice klíčového přepravce ruského zemního plynu do západních zemí Evropské unie a plynovod Nord Stream byl vzhledem k jeho trase Českou republikou vnímán jako hrozba, která by mohla její pozici tranzitní země ohrozit. Nicméně, výsledkem událostí spojených s lednovou krizí v roce 2009 Česká republika tento postoj změnila a v současné době lze konstatovat, že podporuje veškeré diverzifikační projekty vedené ať už pod unijním či ruským vedením.

3. Reflexe unijní energetické politiky ve Státní energetické koncepci České republiky

Následující kapitola se bude zabývat komparací Státní energetické koncepce České republiky z roku 2004 (SEK 2004) a aktualizované Státní energetické koncepce, schválené v květnu 2015 (SEK 2015), přičemž bude zkoumán nárůst relevance a vlivu unijních politik. Státní energetické koncepce je strategický dokument, jehož účelem je vymezit priority státu v sektoru energetiky a nastavit směřování vývoje energetického mixu České republiky. V posledních deseti letech prošel vývoj energetické politiky České republiky řadou významných proměn a skutečnost, že Státní energetické koncepce z roku 2004 již nereflektovala současné podmínky, vyvolala potřebu přijat koncepci novou (MPO 2015). Při zkoumání aktualizované Státní energetické koncepce práce zohlední zejména dopad vstupu České republiky do Evropské unie a s ní spojené liberalizace energetického trhu, přijetí klimaticko-energetického balíčku Evropské unie a vliv unijní snahy o diverzifikaci energetických zdrojů a tras.

3.1 Konkurenceschopnost

Zajištění konkurenceschopnosti úzce souvisí s liberalizací vnitřního trhu Evropské unie s elektřinou a plynem. V liberalizaci trhu s elektřinou bylo dosaženo významného posunu, což je důvod, proč se Státní energetická koncepce 2015 liberalizací vnitřního trhu již nezabývá. Aby však liberalizace trhu přinášela národnímu hospodářství profit, je Česká republika povinna implementovat politiky týkající se především energetické účinnosti. SEK 2015 tak akcentuje potřebu navýšit energetickou účinnost na úroveň průměru zemí Evropské unie a výslednými energetickými úsporami nahradit ztráty spojené s narůstající energetickou spotřebou v důsledku růstu ekonomiky a životní úrovně obyvatelstva (MPO 2015: 71). Strategický rámec pro zvyšování energetické účinnosti do roku 2020 pak vychází ze směrnice o energetické účinnosti (MPO 2015: 48).

Potřebu zvýšit energetickou účinnost zdůrazňovala již SEK 2004, která ji označila jako *„jeden z největších problémů české ekonomiky“* (MPO 2004: 4) a současně jako cestu, jak dosáhnout *„nejlevnějšího nejbezpečnějšího a nejrychlejšího dosažení všech priorit a cílů Státní energetické koncepce, neboť zajišťuje snížení poptávky po energii, emisí škodlivin i rizik růstu dovozní energetické závislosti, prodlužuje životnost domácích zásob neobnovitelných energetických zdrojů, zvyšuje konkurenceschopnost energetiky“* (MPO 2004: 7). SEK 2015 však nově označuje energetickou účinnost jako způsob, jak dosáhnout tří strategických cílů energetické politiky a sice bezpečnosti, konkurenceschopnosti a udržitelnosti, které vychází z energetické strategie Evropské unie. Opatření pro zajištění daných cílů týkajících se zvýšení energetické účinnosti jsou dle SEK 2015 zaměřena především na výměnu spotřebičů, zateplování budov a zvýšení energetické účinnosti v průmyslu a při přenosu a distribuci energie. Zároveň byla zdůrazněna nutnost podnitit zvýšení ekonomické a energetické gramotnosti obyvatelstva prostřednictvím poskytování veřejné podpory na energeticky úsporná opatření. Nově rovněž Koncepce 2015 zavádí opatření pro zvýšení energetické účinnosti v oblasti dopravy, konkrétně zvýšením účinnosti energetické přeměny u spalovacích motorů, zvýšením využívání alternativních pohonných hmot či zvýšením energetické účinnosti v kolejové dopravě (MPO 2015: 48-49).

Vysoká energetická náročnost HDP v devadesátých letech podstatně brzdila rozvoj domácího hospodářství. Důraz ze strany Evropské unie na zvýšení energetické účinnosti se stal hlavním hybatelem následujících změn a v České republice bylo možné

sledovat trend určité normalizace daného stavu. I přesto je však odpověď na otázku, zda v dané oblasti došlo k propojení s úrovní Evropské unie nejednoznačná. V této problematice Česká republika stále reaguje na unijní iniciativy avšak bez výraznějšího úsilí a snahy o aktivní participaci na rozvoj této oblasti. Unijní aktivity související s energetickou účinností jsou navíc na národní úrovni stále spíše dobrovolné (Vlček, Černochoch 2012: 434).

Koncepce 2015 rovněž v rámci své strategie do roku 2040 předpokládá soustředění na výzkum, vývoj, zavádění inovací a vzdělávání, které označuje za zásadní faktory konkurenceschopnosti hospodářství i energetiky a usiluje o propojení národní úrovně minimálně s finančními zdroji Evropské unie. Tento cíl SEK 2004 neobsahovala. Opodstatnění lze nalézt v tehdejší nastavení energetického sektoru a jeho propojení se socialistickým hospodářstvím. S integrací české energetiky do Evropské unie však dochází k potřebě využívat nových zdrojů energie (OZE) a zároveň se navyšuje potřeba vytvořit novou energeticky vzdělanou generaci (Vlček, Černochoch 2012: 436-437).

Nicméně, jak upozorňuje Koncepce 2015, i přesto, že technologický vývoj v oblasti OZE do budoucna slibuje naplnění konkurenceschopnosti, odhad této doby je stále velmi nejistý a jejich využití je proto značně rizikové. Stejně tak je v oblasti technologie velkou konkurenční výhodou budování know-how. Pro jeho vývoj je ale nutností vytvořit žádoucí prostředí prostřednictvím národních programů aplikovaného výzkumu a vývoje či hlubší a ucelenější zapojení české výzkumné a akademické úrovně do mezinárodních výzkumných energetických programů. Podmínkou, která tomuto rozvoji brání, je však existence uceleného vládního programu energetického výzkumu (MPO 2015: 53).

Jak je tedy zřejmé, navzdory skutečnosti, že tento zájem v České republice na akademické úrovni rezonuje, doposud nedošlo k jeho propojení s širší společností a vládními činiteli. Současně se změnami v české energetice a školství ovšem dané téma postupně získává na významu. I přesto, že tedy Evropská unie vývoj v oblasti národního výzkumu i vzdělávání ovlivňuje, Česká republika nenaznačuje výraznější ambice zasahovat v dané oblasti do unijních aktivit. Tato problematika se tak sice unijní úrovní dotýká, zájem České republiky v této oblasti však zůstává na národní úrovni (Černochoch, Vlček 2012: 437–438).

3.2 Udržitelný rozvoj

V souvislosti s udržitelným rozvojem je vliv Evropské unie ve Státní energetické koncepci České republiky patrný zejména na zvyšování podílu OZE v energetickém mixu České republiky. Vzhledem k nevhodným geograficko-klimatickým podmínkám se Česká republika vůči Evropské unii zavázala, že do roku 2020 bude 13 % její hrubé konečné spotřeby energie kryto z OZE. Tento cíl navazuje na závazek ke snížení emisí CO₂ do roku 2030 o 40 % ve srovnání s rokem 1990 a dalšímu poklesu emisí v souladu se strategií EU směřující k dekarbonizaci ekonomiky k roku 2050 v souladu s ekonomickými možnostmi ČR (MPO 2015: 43).

Dle Koncepce 2015 je však daný cíl v oblasti OZE v rozporu s dalšími závazky, jako jsou „*environmentální normy ochrany ovzduší či vody a dodržení podílu deficitu státního rozpočtu na HDP menším než 3 %*“. (MPO 2015: 17) Daný cíl dle Koncepce navíc jasně ohrožuje konkurenceschopnost Evropské unie vůči zemím, jako jsou USA, Čína či Indie, jejichž náklady na výrobu energie jsou mnohem nižší. Jak však koncepce udává: „*I přes veškerou nejistotu týkající se společné politiky EU po roce 2020 ČR vyvine úsilí splnit za přijatelných podmínek požadavek týkající se spotřeby energie z obnovitelných zdrojů ve výši 13 %*.“ (MPO 2015: 17). Za indikativní cíle do roku 2040 je Koncepcí stanoven podíl roční výroby elektřiny z domácích primárních zdrojů na celkové hrubé výrobě elektřiny v ČR ve výši minimálně 80 %, jejíž cílová struktura v koridorech předpokládá využití obnovitelných a druhotných zdrojů v rozmezí 18–25 %. Prioritou tak zůstává využití jaderného paliva, jehož rozmezí je stanoveno na cílových 46–58 % výroby elektřiny v ČR (MPO 2015: 43–44).

Podle výhledu do roku 2040 emise oxidu uhličitého ve spalovacích procesech klesají na 62 % emisí oproti roku 2010. Tento stav by měl být výsledkem snížení průmyslových emisí snížením spotřeby uhlí a jeho náhradou zemním plynem, biomasou a větrnými a fotovoltaickými zdroji. Dále Koncepce předpokládá, že v návaznosti na závazky Evropské unie v boji proti změně klimatu by mohlo po roce 2040 dojít k výraznému snížení emisí také díky zavedení technologií CCS (MPO 2015: 133). Za přínos dané koncepce tedy lze považovat skutečnost, že nabízí možnosti vyrábění vyššího množství elektřiny z domácích obnovitelných zdrojů než doposud. Avšak jak koncepce udává, daného cíle v oblasti OZE nelze v současné době dosáhnout bez státní podpory (MPO 2015: 17). Nicméně, zda je vláda České republiky připravena

poskytnout potřebné finanční prostředky pro uskutečnění tohoto nárůstu, daná Koncepce nespecifikuje.

Environmentální dimenze energetiky byla podobným způsobem, avšak s odlišnými limity, akcentována již v SEK 2004. Cílem dané koncepce bylo plné přenesení předpisů Evropské unie týkajících se ochrany životního prostředí do české legislativy v oblasti energetiky (MPO 2004: 16). Zatímco tedy Koncepce 2004 předpokládá především ustanovení legislativního rámce k zajištění udržitelného rozvoje, aktualizace je již mnohem více konkrétní a ustanovuje zejména potřebu zvýšit využití OZE. I přesto však aktualizovaná Koncepce žádné konkrétní kroky v této oblasti nenabízí.

3.3 Diverzifikace energetických zdrojů a dodavatelů

Odkaz na nutnost zvýšení diverzifikace energetických dodavatelů lze nalézt v obou Koncepcích. I přesto, že lze diverzifikaci považovat za nezbytný prvek pro zajištění energetické bezpečnosti, vliv Evropské unie je zde zřetelný. Nicméně navzdory deklaraci potřeby zvýšení diverzifikace energetických zdrojů a dodavatelů v kontextu nárůstu využívání zemního plynu, Česká republika ve faktické realizaci daných opatření značně zaostává. Aktualizovaná Koncepce navíc opět postrádá jakoukoliv snahu posunout danou problematiku na unijní úroveň.

V případě dodávek plynu je Česká republika z stále většiny závislá na dovozu z Ruska a pouze zčásti z Norska. V poslední době se však zvyšuje i objem plynu dodávaného ze spotových trhů Evropské unie. Velká část dodávek plynu rovněž nově prochází z alternativními trasy a je založena na dlouhodobých smluvních dohodách. Strategickou výhodou plynárenské soustavy České republiky je především její tranzitní funkce, která vyžaduje rozsáhlý systém zásobníků plynu a vysokou míru propojení se sousedními zeměmi. Přínos daného nastavení plynárenské soustavy se projevil zejména při přerušení dodávek zemního plynu z Ruska přes Ukrajinu. Hlavní směr dosavadního tranzitu plynu byl na ose východ-západ. S finalizací stavby plynovodu Gazela v roce 2012 je však plyn nově transportován z plynovodů Nord Stream a OPAL i na ose sever-jih. V roce 2011 byla rovněž dohotovena výstavba česko-polského plynovodu STORK I a jeho rozšíření pomocí plynovodu STORK II, který je významným prvkem severojižního koridoru, je pro Českou republiku do budoucna prioritou. Dalšími alternativními plynovody jsou Moravia, BACI a Oberkappel (MPO 2015:14).

Proces diverzifikace je komplikován nejen plynovou strukturou, ale také působením tržních zásad, vlivem kterých například česká energetická společnost ČEZ importuje dodávky jaderného paliva od ruské společnosti TVEL. Přestože Evropská unie nemůže výrazným způsobem požadovat po členských státech diverzifikaci jejich energetických zdrojů a tras, již před časem vydala Evropská komise strategii, cílenou na snížení závislosti na dodávkách energie z Ruska. Součástí této strategie je možnost finanční podpory pro výzkumné aktivity, směřující k výměně zastaralých ruských jaderných reaktorů na palivo importované západními společnostmi (EurActiv 2014).

Rovněž v případě dodávek ropy je Česká republika takřka stoprocentně závislá na dovozu z Ruské federace. K diversifikaci dovozu ropy došlo již v roce 1995 pomocí ropovodu IKL, napojující Českou republiku na ropovod TAL, který transportuje ropu z

italského Terstu. V současnosti je však daným ropovodem přepravována i ropa z Ruska. S výjimkou spotřeby ropy v dopravě se celková spotřeba ropy v České republice nezvyšuje. Navzdory tomu lze očekávat, že v sektoru dopravy bude ropa dominovat i v budoucnu, a je proto žádoucí zajistit diverzifikaci jejích transportních tras. Ropný sektor České republiky byl liberalizován již před vstupem do Evropské unie. Zájmem České republiky je ovšem snaha udržet alespoň minimální úroveň zpracování ropy v České republice. V pravomoci státu stále zůstávají nouzové zásoby ropy a ropných produktů. Objem těchto zásob ropy a ropných produktů vychází mimo jiné ze Směrnice Rady 2009/119/ES (MPO 2015: 15).

Naproti sektoru plynu a ropy se situace v oblasti obnovitelných zdrojů výrazně liší. Obnovitelné zdroje nejsou závislé na dovozu. Vliv Evropské unie je zde zřejmý. Jak uvádí Státní energetická koncepce 2015, její obsah v oblasti obnovitelných zdrojů vychází z Národního akčního plánu České republiky pro energii z OZE (MPO 2015: 16). Diverzifikace Evropská unie dosahuje také pomocí budování společných transevropských energetických sítí. Jak uvádí Státní energetická koncepce z roku 2015, dobudování síťové infrastruktury je nejen nutnou podmínkou fungování energetického trhu a integrace obnovitelných zdrojů, ale je nezbytné i vzhledem k tranzitní funkci České republiky (MPO 2015: 22). Tímto cílem se nicméně Státní energetická koncepce z roku 2004 nezabývá, vzhledem ke skutečnosti, že dané téma bylo akcentováno až v důsledku plynových krizí v letech 2006 a 2009, diverzifikace plynu i ropy byla dokončena poměrně nedávno a v případě elektrické energie přeshraniční přenos nedosahoval dnešní úrovně (Vlček, Černocho 2011: 435).

Závěr

Tato práce se zabývala nastavením a směřováním energetické politiky EU v kontextu jejího vývoje v období posledních dvaceti let a její slučitelností se zájmy a nastavením energetické politiky České republiky. Konkrétní dilemata v přístupu České republiky vůči evropské energetické politice byla zkoumána ve jejích třech dimenzích - dimenzi vnitřního trhu, environmentální dimenzi a oblasti vnějších vztahů s energetickými dodavateli. Primárním cílem práce bylo analyzovat nastavení a směřování energetické politiky Evropské unie a její kompatibility se zájmy a nastavením energetické politiky České republiky. Sekundárním cílem této práce bylo objasnit vývojovou linii dané problematiky a na jejím základě identifikovat zásadní mezníky. K naplnění těchto cílů byly stanoveny následující výzkumné otázky - Jaký je charakter a směřování Evropské energetické politiky a jaké jsou perspektivy a limity jejího fungování? Do jaké míry nastavení energetické politiky České republiky a její zájmy reflektují nastavení a směřování energetické politiky Evropské Unie a v čem spočívají hlavní rozdíly obou politik?

Práce byla rozdělena do tří kapitol. První kapitola zkoumala nastavení a perspektivy energetické politiky Evropské unie, přičemž zvláštní pozornost byla věnována současným změnám na mezinárodním energetickém trhu a poměrně novému projektu Energetické unie. Druhá kapitola analyzovala postoj České republiky ve vztahu k prioritám energetické politiky Evropské unie – konkrétně třetímu liberalizačnímu balíčku, klimaticko-energetickým cílům pro rok 2030 a unijním snahám o diverzifikaci energetických zdrojů a dodavatelů. Ve třetí kapitole byly analyzovány dva strategické dokumenty české energetické politiky - Státní energetická koncepce 2004 a Státní energetická koncepce 2015. Na základě komparace těchto dvou dokumentů byl sledován růst vlivu evropské energetické politiky v české energetice.

Dle definovaných cílů byly vymezeny jednotlivé etapy integračního procesu evropské energetické spolupráce. Současně byly určeny zásadní mezníky dosavadního jejího vývoje. Za významný přelom lze považovat přijetí Jednotného evropského aktu, po jehož přijetí v roce 1986 se některé oblasti energetiky začaly koordinovat na komunitární úrovni. Vývoj evropské energetické politiky nabyl zcela nového směru, zapříčiněného tlakem na liberalizaci energetického sektoru. V tomto procesu sehrála významnou roli zejména Evropská komise, která své zpočátku nejasně definované pravomoci postupně rozšiřovala pomocí neformálních pravidel, akceptovaných

členskými státy z důvodů ekonomických výnosů ze společného trhu. Podněty pro rozvoj evropské energetické spolupráce však udávaly také události vnějšího charakteru – zejména rusko-ukrajinské plynové krize v roce 2009. Nicméně, energetika v této době stále postrádala právní základ, nutný pro platnost sekundární legislativy, a energetické předpisy se proto vázaly k článkům základních smluv, které se však energetickým tématům věnovaly pouze okrajově. Určitým vyvrcholením dlouholetých snah o začlenění energetiky do primárního práva Evropské unie se mělo stát zařazení energetické kapitoly do Lisabonské smlouvy. Ta zařadila energetiku do sdílených pravomocí Evropské Unie a vyhradila jí Hlavu XXI. Hlavním cílem energetické politiky se po přijetí Lisabonské smlouvy nově stává fungování energetického trhu, zabezpečení energetických dodávek a zlepšení energetické efektivity, rozvoj obnovitelných zdrojů a podpora propojení energetických sítí, přičemž tyto cíle mají být sledovány v duchu solidarity mezi členskými státy. V souladu s požadavky členských států však toto ustanovení nijak nezměnilo právo členských států k určení vlastního složení energetického mixu. Pokud by se navíc v této oblasti jednalo o fiskálních otázky, je vyžadováno jednomyslné rozhodnutí Rady po konzultaci s Evropským parlamentem. Za poslední významný mezník dosavadního vývoje energetické politiky Evropské unie lze považovat projekt Energetické unie, který krátce po nástupu Junckerovy Komise v listopadu 2014 představil komisař Maroš Šefčovič. Projekt je reakcí na přetrvávající konflikt mezi Ukrajinou a Ruskem, který probíhá od listopadu 2013, a jeho přijetím by měla být Evropská unie v budoucnu schopna pružnější reakce na podobné události.

Nicméně, i přesto, že jednotlivé události významně ovlivnily směřování evropské energetické spolupráce, lze na otázku – Jaký je charakter a směřování Evropské energetické politiky a jaké jsou perspektivy a limity jejího fungování – odpovědět, že v současné době stále nelze mluvit o sjednocené energetické politice Evropské unie, ale pouze o konstantním procesu jejího utváření. Zařazením energetické politiky mezi sdílené pravomoci Evropské unie a členských států Lisabonská smlouva pouze kodifikovala dosavadní stav, kdy je energetický mix spolu s fiskálními nástroji plně v rukou národních států a ani nově ustavený mechanismus solidarity vzhledem ke své vágní podobě nepředstavuje významný posun. Zavedením klauzule solidarity v Lisabonské smlouvě Evropská unie svým členským státům nabízí ochranné opatření v případě přerušení energetických dodávek Ruskem. Vzhledem k dosavadnímu odmítání společné evropské energetické politiky některými členskými státy Evropské unie však

dané opatření doposud nefunguje.

Dalším z cílů Lisabonské smlouvy byla snaha ovlivnit dosavadní podobu vnější energetické politiky Evropské unie způsobem, který zefektivní unijní vztahy s energetickými dodavateli, včetně Ruska. Daná změna měla přijít především skrze zvýšení efektivity unijních institucí a také zavedením funkce Vysokého představitele EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. Tato funkce byla zavedena v reakci na zvyšující se četnost přerušení energetických dodávek, jež s sebou nese značné zahraničně-politické a bezpečnostní důsledky, na které je třeba koordinovaně reagovat. Prostřednictvím zavedených změn tedy Lisabonská smlouva má potenciál částečně omezit ruskou snahu jednat s členskými státy Evropské unie na bilaterální úrovni a obcházet tak úroveň Evropské unie.

Nicméně, jak jasně deklaruje proces vyjednávání třetího liberalizačního balíčku či klimatických cílů pro rok 2030, proces formování energetické politiky Evropské unie, je stále omezen národními zájmy členských států, jejichž charakter se mezi starými a novými členskými výrazně liší a reflektuje zejména odlišnou závislost na ruských energetických dodávkách. S počátkem nového tisíciletí se však postupně mění pozadí, jež stálo za vývojem evropské energetické politiky. I přesto, že nadále trvá snaha o liberalizaci energetického trhu a snížení emisí z energetiky, do popředí se dostává snaha zabezpečení energetických dodávek. Úbytek nalezišť s nízkými náklady na těžbu ropy spolu se zvyšující se světovou spotřebou ropy a zemního plynu, zapříčiněnou růstem nových asijských ekonomik, totiž energetické dodávky výrazně komplikují a jejich cena nepřetržitě roste. S ohledem na tyto události zájem o evropskou energetickou politiku ze strany členských států roste a nutnost jejího vytvoření se stává významnou agendou Evropské unie. I přes značné úsilí Evropské komise však Evropská unie čelí stále mnoha výzvám, na které je třeba účinně a koordinovaně reagovat.

Proces sjednocení vnějších energetických politik členských států je však komplikován značnou fragmentací externích energetických politik členských států Evropské unie a jejich zájmů. Vyšší diverzifikace tranzitních tras a energetických zdrojů je žádoucí především u středo a jihovýchodní Evropy, které jsou vysoce závislé na východním koridoru. Zlepšení unijní schopnosti účinně jednat s vnějšími energetickými dodavateli však Lisabonská smlouva nepřinesla. Řešení si žádá především zahraničně bezpečnostní rozměr energetické politiky, který v důsledku institucionální reorganizace Lisabonské smlouvy z oblasti vnější energetické politiky Evropské unie zcela zmizel a do popředí se tak i nadále dostává zejména Komise, jejíž

působení způsobuje určitou nejasnost rozdělení kompetencí mezi větším množstvím subjektů podílejících se na vnějších vztazích EU se třetími zeměmi. Změnu tohoto nastavení však nepřináší ani projekt Energetické unie, který zřetelně postrádá konkrétní vizi uspořádání vzájemných vztahů mezi energetickou a zahraniční úrovní unijních politik a v souladu s dosavadními snahy Evropské komise předpokládá, že dokončení vnitřního trhu přinese unijní akceschopnost v jejích vnějších vztazích. V důsledku tohoto nastavení externí dimenze evropské energetické politiky stále nepřekračuje hranice Evropské unie.

Jak vyplývá z nastínění dané problematiky, hlavní problém evropské energetické spolupráce spočívá ve skutečnosti, že zajištění energetické bezpečnosti zůstává i nadále převážně v rukou členských států. V případě energetického sektoru České republiky je však iniciativ Evropské unie zřetelný. Mezi nejvýznamnější z unijních iniciativ dotýkajících se nastavení české energetiky lze považovat liberalizaci energetického trhu, zvyšování energetické účinnosti či propojení energetických sítí. Limitujícím faktorem k větší integraci evropské energetické politiky zůstává však v případě České republiky zejména přetrvávající antagonismus některých z cílů evropské energetické politiky, který lze pozorovat v jejich vztahu k prioritám energetické politiky České republiky, definovaných za cílem zajištění určité míry národní energetické bezpečnosti.

Na výzkumnou otázku - Do jaké míry nastavení energetické politiky České republiky a její zájmy reflektují nastavení a směřování energetické politiky Evropské Unie a v čem spočívají hlavní rozdíly obou politik – lze odpovědět, že kolize daných zájmů je v této souvislosti jasně zřetelná, a to zejména v případě pozice České republiky vůči liberalizaci vnitřního energetického trhu, jež je jedním z hlavních cílů evropské energetické politiky pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek energie. I přesto, že liberalizaci energetického trhu lze obecně považovat za jeden z předních zájmů České republiky na úrovni Evropské unie (což dokazuje skutečnost, že se toto téma stalo také jednou z priorit českého předsednictví), implementace třetího liberalizačního balíčku se v České republice stejně jako v mnoha dalších členských státech stále nedaří. Dalším z důležitých témat energetické politiky Evropské unie je snaha o navýšení podílu obnovitelné energie v energetickém mixu členských států, která je součástí unijního boje proti klimatickým změnám. Jak však potvrzuje Státní energetická koncepce České republiky z roku 2015, v zájmu zajištění určité míry energetické bezpečnosti v České republice přetrvává snaha o navýšení využívání jaderné energie, což výrazně ovlivňuje celkovou pozici České republiky vůči této environmentální

dimenzi energetické politiky Evropské unie.

Jedním z významných témat české energetické politiky je snaha o diverzifikaci přepravních tras a zdrojů, která je považována za důležité opatření za účelem snížení energetické závislosti na Rusku. Důraz na tuto oblast unijní energetické politiky byla viditelná zejména v průběhu českého předsednictví v Radě EU, kdy byla potřeba vybudování alternativních plynovodů a ropovodů českými politickými představiteli několikrát akcentována. I přes deklaraci nutnosti diverzifikovat energetické zdroje ve Státní energetické koncepci z roku 2004 i její aktualizaci z roku 2015 však Česká republika ve faktické realizaci tohoto cíle výrazně zaostává. V současné době jsou všechny hlavní zdroje energetického mixu České republiky v převážné většině dováženy z Ruska. Příčinou tohoto stavu je kromě charakteru plynové soustavy také vliv tržních mechanismů, dle kterých je rozhodováno o volbě dodavatele a který převládá nad zásadami pro zajištění energetické bezpečnosti. Evropská unie navíc stále nedisponuje potřebnými nástroji k ovlivnění míry diverzifikace energetických zdrojů a dodavatelů jejích členských států.

Klíčové problémy, které jsou spojené s kompatibilitou energetických zájmů České republiky s prioritami evropské energetické politiky, však práce spatřuje především v absenci konkrétnější návaznosti Státní energetické koncepce na unijní agendu. Například, i přesto, že v případě obnovitelných zdrojů je vliv Evropské unie zřetelný, toto téma není v SEK z pohledu Evropské unie dostatečně rozpracováno. Natolik zásadní téma environmentální dimenze evropské energetiky by však nemělo v Koncepci chybět. Význam, jaký političtí představitelé přikládají energetické politice a komplikovanost energetických jednání na úrovni Evropské unie vyžaduje komplexní strategii, postavenou na konsensuální bázi, jejíž priority musí pevně vymezovat pozici České republiky. Skutečnost, že Státní energetická koncepce je jediný koncepční dokument, který se této problematice věnuje, akcentuje potřebu mnohem hlubší Koncepce, která by podpořila efektivní vyjednávání České republiky na evropské úrovni.

Seznam pramenů a použité literatury

Andoura, Sami, Vinois, Jean-Arnold. 2015. *From the European Energy Community to the Energy Union*. Brussel: Jacques Delors Institute.

Baumann, Florian, Simmerl, George. 2011. „Between Conflict and Convergence: The EU Member States and the Quest for a Common External Energy Policy“. CAP Discussion Paper. Dostupné z: <http://www.cap.lmu.de/download/2011/CAP_Paper-Baumann-Simmerl.pdf>(28. 3. 2016)

Binhack, Petr, Tichý, Lukáš. 2011. *Energetická bezpečnost ČR a budoucnost energetické politiky EU*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Brunnarska, Zuzanna, Alexandra Jarosiewicz, Agata Łoskot-Strachota, Iwona Wiśniewska. 2011. „Between Energy Security and Energy Market Integration – Guidelines for the Future Development of the EU’s External Energy Policy in Europe’s Neighbourhood“. Ośrodek Studiów Wschodnich. Dostupné z: <http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/raport_energetyczny_ang_0.pdf>(28. 3. 2016)

„Česká republika přispěla k průlomové dohodě o klimaticko-energetickém balíčku EU“ vlada.cz (online). Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/ceska-republika-prispela-k-prulomove-dohode-o-klimaticko-energetickem-balicku-eu-123814/>>(4. 4. 2016)

Černocho, Filip, Zapletalová, Veronika. 2014. *Energetická politika Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita.

De Micco, Pasquale. 2015. „Changing pipelines, shifting strategies: Gas in south-eastern Europe and implications for Ukraine“. Policy Department, Directorate-General for External Policies, (online). Dostupné z: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/549053/EXPO_IDA\(2015\)549053_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/549053/EXPO_IDA(2015)549053_EN.pdf)>(11. 4. 2016)

„Dne 18. května 2015 vláda ČR svým usnesením schválila aktualizovanou Státní energetickou koncepci“ mpo.cz (online). Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument158059.html>>(11. 4. 2016)

El-Agraa, Ali. 2011. *The European Union economics and Policies*. Cambridge: University Press.

Eikaland, Per, Ove. 2011. „The Third International Energy Market Package: New Power Relations among Member States, EU Institutions and Non-state Actors?“ *Journal of Common Market Studies* 49 (2): 249-250.

Energetické společenství. 2012. Dostupné z:<http://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/ENERGY_COMMUNITY>(28. 3. 2016)

Evropská komise. 1990. Working Paper of the Commission on Security of Supply, the Internal Market and Energy Policy, SEC (90) 1248, Dostupné z:<<http://aei.pitt.edu/3687/1/3687.pdf>>(28. 3. 2016)

Evropská komise. 1988. The Internal Energy Market. Dostupné z:<<http://aei.pitt.edu/4037/1/4037.pdf>>(28. 3. 2016)

Evropská komise. 2000. Green Paper on Greenhouse Gas Emissions Trading within the European Union. Dostupné z:<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2000/com2000_0087en01.pdf>(28. 3. 2016)

Evropská komise. 2006. Zelená kniha Evropská strategie pro udržitelnou, konkurenceschopnou a bezpečnou energii. Dostupné z:< <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0105:FIN:cs:PDF>>(28. 3. 2015)

Evropská komise. 2007. Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:CS:HTML>>(28. 3. 2016)

Evropská komise. 2007. An Energy for Europe: Communication from the Commission to the European Council. Dostupné z:

<http://ec.europa.eu/energy/energy_policy/doc/01_energy_policy_for_europe_en.pdf>(28. 3. 2016)

Evropská komise. 2008. Druhý strategický přezkum energetické politiky. Dostupné z:<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0781:FIN:CS:PDF>>(28. 3. 2016)

Evropská komise. 2010. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Energy 2020 A Strategy for Competitive, Sustainable and Secure Energy. Dostupné z:<<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0639:EN:HTML:NOT>>(28. 3. 2016)

Evropská komise. 2010. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Energy 2020 A Strategy for Competitive, Sustainable and Secure Energy. Dostupné z:<<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0639:EN:HTML:NOT>>(28. 3. 2016)

Evropská komise. 2014. The European Union in a changing global environment. Dostupné z:<http://www.eeas.europa.eu/docs/strategic_review/eu-strategic-review_strategic_review_en.pdf>(28. 3. 2016)

Evropská komise. 2014. European Energy Security Strategy. Dostupné z:<<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52014DC0330>>(28. 3. 2016).

Evropská komise. 2015. Communication ‘A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy (Energy Union Package)’. Dostupné z:<<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2015%3A80%3AFIN>>(28.3. 2016)

Evropská komise. 2015. State of the Energy Union. Dostupné z:<http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-6106_en.htm>(28. 3. 2016)

Giddens, Anthony. 2009. *The Politics of Climate Change*. Cambridge: Polity Press.

Haghighi, Sanam. 2007. *Energy Security. The External Legal Relations of the European Union with Major Oil-and Gas-Supplying Countries*. Oxford: Hart Publishing.

Karan, Mehmet, Baha, Hasan Kazdagli. 2011. "The Development of Energy Markets in Europe", in Andre Dorsman, Wim Westerman, Mehmet Baha Karan and Ozgur Arslan (eds.), *Financial Aspects in Energy*. Berlin: Springer.

„Klimaticko-energetické cíle 2030 a pozice ČR“. EurActiv, 11.11. 2014 (online). Dostupné z:<<http://www.euractiv.cz/energetika/link-dossier/klimaticko-energeticke-cile-2030-a-pozice-cr-000104>>(28. 3. 2016)

Kurian, Anju, Lis, Vinodan, C. 2014. *Regional Integration and Energy Security: The European Experience*. Saarbrücken: Lambert Academic Publishing.

Larivé, Maxime. 2015. „The European challenge: Balancing Energy Security and Economic Growth in the 21 st Century“. Pp. 27-54 in Hanna Samir Kassab, Dina Moulioukova, Bruce Bagley (ed.). *The Impact of emerging economies on global energy and the environment: Challenges ahead*. Lanham: Lexington Books.

Matlány, J. H. 1997. *Energy Policy in the European Union*. New York: St. Martin's Press.

Mišík, Matúš. 2013. *Energetická politika v rozšířenéj Európskej únii Roly a preferencie Českej republiky, Poľska a Slovenska*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Nezávislá energetická komise. 2008. Zpráva nezávislé odborné komise pro posouzení energetických potřeb České republiky v dlouhodobém časovém horizontu. Dostupné z:<www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Pracovni-verze-koponenture.pdf>(11. 4. 2016)

Programové prohlášení vlády České republiky. 2014. Dostupné z:<http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf>(11. 4. 2016)

Rada Evropské unie. 2007. Závěry předsednictví. Dostupné z:<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/CS/ec/93150.pdf>(28. 3. 2016)

Říman, Martin. 2007. Televizní noviny TV Nova, (on-line). Dostupné z:<<http://www.zpravy.ods.cz/prispevek.php?ID=4508>>(11. 4. 2016)

Říman, Martin. 2009. „Je třeba urychlit nové projekty“ *E15* (on-line). Dostupné z:<<http://www.mpo.cz/dokument55119.html>>(11. 4. 2016)

Schmitt, Sophie, Kai Schulze. 2011. „Choosing environmental policy instruments: An assessment of the ‘environmental dimension’ of EU energy policy“ In: Tosun, Jale, and Israel

Solorio (eds) Energy and Environment in Europe: Assessing a Complex Relationship? European Integration online Papers (EIoP), Special Mini-Issue (1) 15:<<http://eiop.or.at/eiop/texte/2011-009a.htm> <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2011-009.pdf>>(28. 3. 2016)

Státní energetická koncepce České republiky. 2004. Dostupné z:<<http://www.mpo.cz/dokument5903.html>>(11. 4. 2016)

Státní energetická koncepce České republiky. 2015. Dostupné z:<<http://www.mpo.cz/zprava27377.html>>(11. 4. 2016)

Topolánek, Mirek. 2008. *Projev premiéra Mirka Topolánka na summitu Evropské rady v Bruselu 11. 12. 2008.* vlada.cz (on-line). Dostupné z:<<http://www.vlada.cz/cz/za-premierem-a-vladou/projevpremieramirkatopolanka-na-summitu-evropske-rady-v-bruselu-11--12--2008-46963/>>(11. 4. 2016)

Topolánek, Mirek. 2009. *Projev předsedy vlády Mirka Topolánka na 9. energetickém kongresu ČR.* vlada.cz (on-line). Dostupné z:<<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/vyznamneprojevy/projev-predsedy-vlady-mirka-topolanka-na-9-energetickemkongresu-cr;-10-3-2009-54619/>>(11. 4. 2016)

Topolánek, Mirek. 2009. *Projev Mirka Topolánka na summitu Nabucco, 27.1. 2009.* (on-line). Dostupné z:<<http://www.eu2009.cz/cz/news-and-documents/speeches-interviews/projevmirkatopolanka-na-summitu-nabucco-7777/>>(11. 4. 2016).

Tichý, Lukáš. 2010. „Problematika vzájemné závislosti v energetických vztazích mezi Českou republikou a Ruskou federací a působení Evropské unie“. Dostupné z:<<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=415>>(4. 4. 2016)

Tichý, Lukáš. 2011. „Liberalizace energetického trhu EU a pozice České republiky“. *Současná Evropa XVII* (2): 189-219

Vlček, Tomáš, Černocho, Filip. 2012. Energetický sektor České republiky. Brno: Masarykova univerzita.

Vooren, Bart. 2011. „Legal and Institutional Obstacles to an EU External EU Energy Policy post-Lisbon:Managing the Vertical and Horizontal Axes“. Paper for ECPR Reykjavik. Dostupné z:<<https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/9167c3ef-000b-43ac-b76a-2d29c9dfc867.pdf>>(28. 3. 2016)

Young, Richard. 2009. *Energy security: Europe's new foreign policy challenge*. New York: Routledge.

Youngs, Richard. 2015. „Energy Union and EU Global Strategy“. Carnegie Europe, (online). Dostupné z:< <http://carnegieeurope.eu/2015/12/02/energy-union-and-eu-global-strategy/imjs>>(10. 2. 2016)

Abstrakt

Předkládaná bakalářská práce se zabývá nastavením a směřováním energetické politiky Evropské unie v kontextu jejího vývoje v období posledních dvaceti let a její slučitelností s nastavením energetické politiky České republiky. Vývoj energetické politiky Evropské Unie je sledován ve třech dimenzích, odvíjející se od hlavních cílů energetické politiky Evropské Unie – zvýšení ekonomické konkurenceschopnosti vytvořením jednotného vnitřního energetického trhu, environmentální udržitelnost a zabezpečení vnější energetické bezpečnosti. V daných dimenzích si práce klade za cíl analyzovat kompatibilitu nastavení energetické politiky Evropské unie se zájmy energetické politiky České republiky a identifikovat a sumarizovat možné průsečíky a odklony obou politik. Konkrétní dilemata v přístupu České republiky vůči evropské energetické politice jsou demonstrována ve třech případech, odpovídajících jednotlivým cílům energetické politiky Evropské Unie – třetímu liberalizačnímu balíčku, klimaticko-energetickým cílům pro rok 2030 a unijním snahám o diverzifikaci energetických zdrojů a dodavatelů. Závěrem jsou analyzovány dva dokumenty, které mají pro českou energetickou politiku strategický význam. Jedná se o Státní energetickou koncepci (SEK) 2004 a SEK 2015. Na základě komparace těchto dvou dokumentů je sledován růst vlivu evropské energetické politiky v české energetice.

Klíčová slova: energetická politika, energetika, Evropská unie, integrace, Česká republika

Abstract

This bachelor's thesis deals with an analysis of the setting and aiming of European union energy policy in the context of its development over the last twenty years and its compatibility with an energy policy of the Czech Republic. Development of the European Union's energy policy is followed in three dimensions, evolving from the main objectives of EU energy policy – increase in economic competitiveness by creating a single internal energy market, environmental sustainability and external energy security. In these dimensions, the thesis aims to analyze the compatibility of the setting of energy policy of the European Union with energy policy interests of the Czech Republic, and to identify and summarize the possible intersections and diversions both policies. Specific dilemmas in the Czech Republic's accession to the European energy policy are demonstrated in three cases, corresponding to the different energy policy objectives of the European Union energy policy - the third liberalization package, climate and energy targets for 2030 and the Union's efforts to diversify energy sources and suppliers. Finally, two documents related to the Czech energy policy are analyzed - the State Energy Concept 2004 and State Energy Concept 2015. Based on comparison of these two documents it is examined the influence of European energy policy on the Czech energy sector.

Key words: energy policy, energy, European Union, integration, Czech Republic